

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

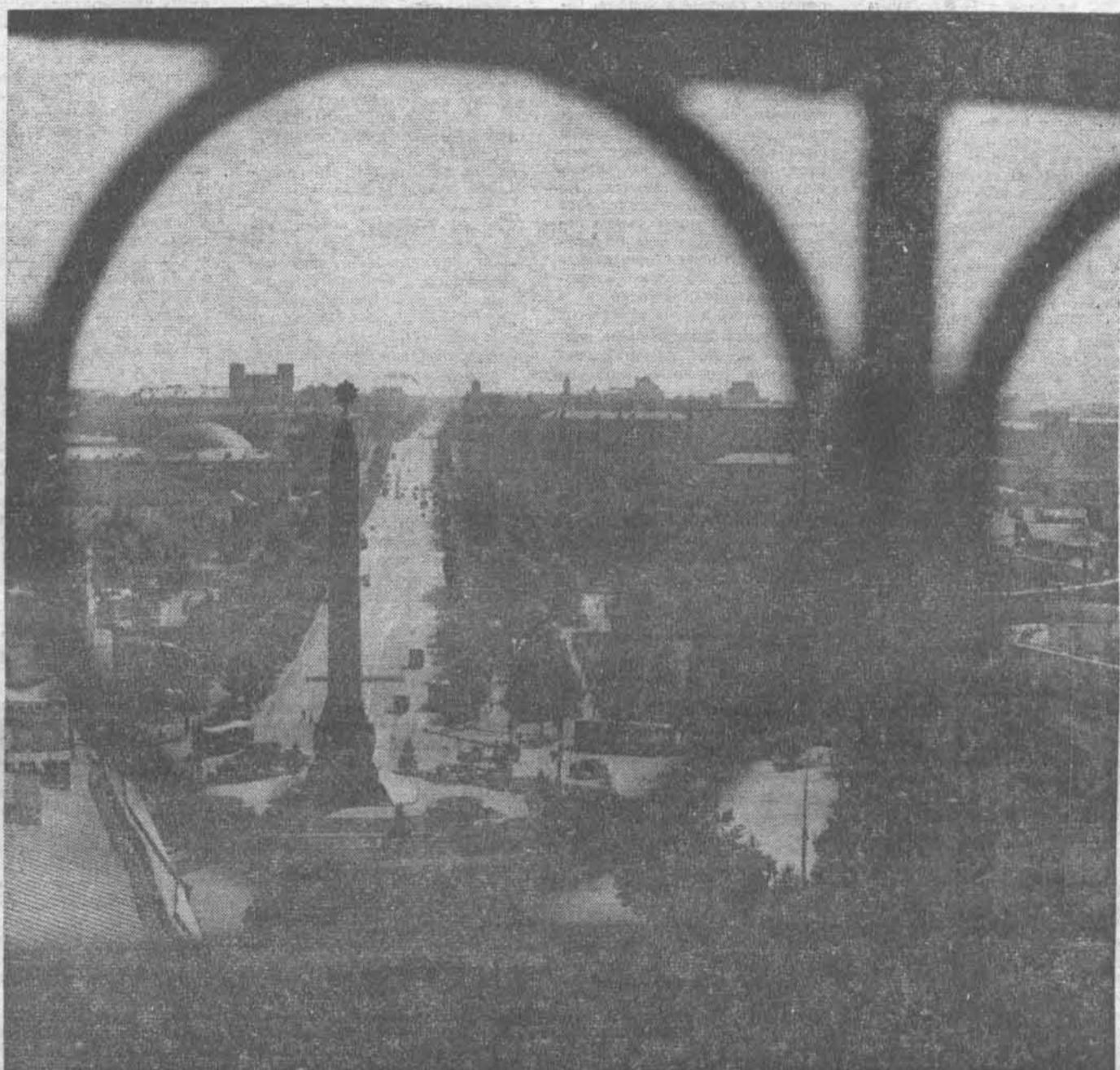
Літаратура і Мастацтва

№ 18 (2909)
5 мая 1978 г.

ОРГАН МІНІСТАРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САНІЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

9
МАЯ
СВЯТА
ПЕРА-
МОГІ

Пятрусь БРОўКА

НА ПЛОШЧЫ ПЕРАМОГІ

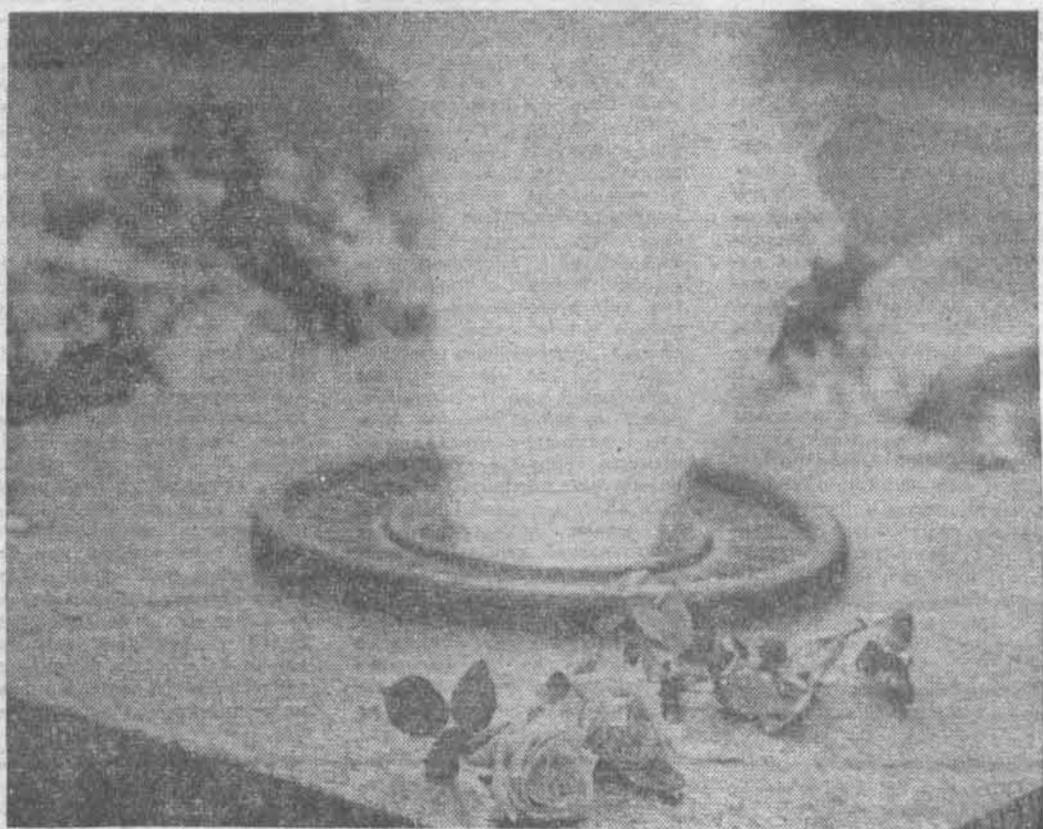
Мой Мінск,
Ты мужны, слаўны,
Прыгожы воблік твой.
Твой помнік Перамогі
Да сонца галавой —

Узнесены
З пачуццяў
Усіх, як ёсць жывых,
І з сэрцаў засмучоных,
І з сэрцаў агнявых.

На ім —
Слаўтны ордэн
Праменіць, як зара,
Рэліквія святая
Народа-змагара.

Чые героі-дзеці
Па ўсёй зямлі ляжаць.
Ідуць бясконца людзі,
Каб ім
Паклон аддаць.

Ідуць,
Схіліўшы голаў,
Заўсёды, дзень пры дню,
Старыя і малыя
Да Вечнага агню.

ІДЭЙНАЯ ЗБРОЯ ПАРТЫІ І НАРОДА

У Мінску 3 мая адбыўся сход ідэалагічнага актыву рэспублікі і Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі, прысвечаны кнігам успамінаў таварыша Леаніда Ільіча Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне» і вынікаючым з іх практычным задачам ідэалагічнай работы.

З вялікім уздымам удзельнікі сходу выбралі ганаровы прэзідыум у саставе Палітбюро ЦК КПСС на чале з Генеральным сакратаром ЦК КПСС, Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышам Л. І. Брэжневым.

На сходзе актыву выступілі кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў, першы сакратар Мінскага гаркома КПБ Г. Г. Барташэвіч, камандуючы войскамі ЧБВА генерал-палкоўнік танкавых войскаў М. М. Зайцаў, сакратар Гродзенскага абкома КПБ Е. Я. Емяльянава, генеральны дырэктар аб'яднання «БелаўтаМАЗ» І. М. Дзёмін, першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР народны пісьменнік рэспублікі І. П. Шамякін, былы член Ваеннага савета 18-й арміі генерал-маёр у адстаўцы Н. В. Ляпін, электразваршчык Мінскага трактарнага завода М. Т. Антонік, міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. М. Мясхоў, начальнік цэнтральных курсаў палітсаставу генерал-маёр А. Н. Быкаў, першы сакратар ЦК ЛКСМБ К. М. Платонаў, удзельнікі баёў на Малой зямлі — інспектар Мінскага абласнога камітэта народнага кантролю В. П. Тамашчук і выкладчык Мінскага будаўнічага тэхнікума Г. Э. Аўчынінікава, старшы лейтэнант В. В. Валашын.

Выступіўшы на сходзе прамоўцы гаварылі аб велізарнай цікакасці мільёнаў і мільёнаў чытачоў да кнігі успамінаў таварыша Л. І. Брэжнева. З горадскай і захапленнем чытаюць і перачытваюць нашы людзі гэтыя яркія творы аб неадольнай духоўнай сіле і неўгасальных подзвігах, аб мужнасці і гераізме савецкага народа, які ў ратнай і ў мірнай працы дэманструе бязмежную вернасць сацыялістычнай Айчыне, камуністычным ідэалам.

У дні, калі па нашай савецкай зямлі пад мірным веснавым небам у шаласценні чырвоных сцягоў цвёрдым поступам трыумфуючага стварэння прайшоў светлы Першамай, сказаў П. М. Машэраў, напярэдадні дня Перамогі нашай сацыялістычнай Радзімы над гітлераўскай Германіяй, кожны з нас з асаблівым, абвостраным пачуццём хвалявання звяртаецца да тых суровых і гераічных гадоў, калі, адстаяўшы гонар, свабоду і незалежнасць Айчыны, савецкі чалавек, народжаны Кастрычнікам, выхаваны партыяй Леніна, паказаў свету легендарную веліч і стойкасць духу, бязмежную вернасць маці-Радзіме, свайму патрыятычнаму і інтэрнацыянальнаму абавязку, светлым ідэалам камунізму.

Для ўсіх савецкіх людзей: і для ветэранаў з неспячальным болам ран, і для маці, сэрцы якіх паліць горыч незваротных страт, і для нашага маладога сучасніка, што дастойна нясе эстафету свай бацькоў і дзядоў, — вогненныя версты мінулай ваіны ніколі не былі і не будуць толькі гісторыяй. Яны — неўгасальны маяк ў жыццёвай плыні народнага жыцця, у пераёмнасці і злітнасці слаўных рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцый пакаленняў.

Вось чаму з такой вялікай цікакасцю, з такой пільнай увагай і шчырай удзячнасцю мільёнам нашых чытачоў сустрэты кнігі ўспамінаў Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварыша Леаніда Ільіча Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне», якія з велізарнай уражальнасцю і сілай раскрываюць веліч і пераходзячую значнасць ратнага і працоўнага подзвігу савецкага народа. Сіла іх сапраўды захапляючага ўплыву, эмацыянальнага ўздзеяння — у падкупляючай праўдзівасці, дакладнай верагоднасці расказу, у тым, што кожная старонка, кожны радок гэтых яркіх дакументаў прапушчаны праз сэрца непахіснага камісара, героя ваіны, які прайшоў па яе цяжкіх дарогах ад першага залпа да пераможнага салюта, вывераны вопытам непасрэднага ўдзельніцтва працоўнага падзвіжніцтва аднаўлення перыяду, асветлены мудрасцю выдатнага палітычнага і дзяржаўнага дзеяча сучаснасці.

Мемуары Леаніда Ільіча, працягваю П. М. Машэраў, напоўненыя гарачым подыхам гераічных гадоў, — гэта страшнае, натхнёнае слова аб несакрушальнасці волі, аб духоўнай і маральнай сіле вялікага савецкага народа, аб яго выпрабаваным авангардзе — ленинскай партыі, аб воіну-камуністу. Гэта праніклівы расказ аб простым салдаце і працаўніку, гэта даніна найглыбейшай павагі памяці загінуўшых на полі бою за нашу сацыялістычную Айчыну.

Ідэйны, жыццесвярджальны пафас кнігі таварыша Л. І. Брэжнева, увасоблены ў сапраўды-публіцыстычным матэрыяле, выклікае ў кожнага з нас вялікі душэўны рэзананс, актыву абуджвае пачуцці і думкі. Захапляючыся храбрасцю і самаахвяраваннем маладзямельцаў, мы ў той жа час бачым у выключнасці іх подзвігу праўдзівенне масавага гераізму савецкіх людзей, для якіх кожная пядзя абраняемай зямлі, кожны салдацкі акуп былі рубяжом іх выключнай, бяспрыкладнай стойкасці і мужнасці. Імяна ў гэтым Леанід Ільіч бачыць адзін з самых галоўных фактараў нашай перамогі, бо на любой так званай «малой зямлі», на заснежаных палях Падмаскоўя, ля сцен блакаднага Ленінграда, на берагах Волгі і Новаарасійскім плацдарме, у партызанскіх лясах Пскоўшчыны, Смаленшчыны і Браншчыны, Беларусі і Украіны, у катакомбах Адэсы, у агні тысяч вялікіх і малых бітваў, у горане ратных і працоўных будняў усёй краіны вырашаўся лёс вялікай Савецкай дзяржавы.

Кніга «Малая зямля» аднолькава каштоўная і дарагая для людзей, які і іншыя выдатныя творы савецкай мемуарнай літаратуры, аднолькава каштоўная і дарагая для людзей і старэйшага пакалення, і моладзі. Для ветэранаў, якія з гонарам вытрымалі цяжкія выпрабаванні, яна з'яўляецца выражэннем высокай удзячнасці за іх гераічныя здзяйсненні, за іх гіганцкую працу на вайне. Нашым юнакам і дзяўчатам яна дае магчымасць сэрцам далучыцца да неўміручага подзвігу, звершыць свае справы, учынікі і імкненні па шкале ідэйна-маральных каштоўнасцей сацыялізму самай высокай, самай чыстай пробы. Яна вучыць горача любіць і беззаветна абараняць Савецкую Айчыну, усмяротна ўмацоўваць яе эканамічную і абаронную магутнасць. Яна гучыць палымяным заклікам да

сучасніка беражліва захоўваць, нястомна прымнажаць слаўныя традыцыі партыі і народа, актыву і паслядоўна змагацца за захаванне і ўмацаванне міру на зямлі.

Нікога не пакіне раўнадушным і другая толькі што апублікаваная кніга ўспамінаў таварыша Л. І. Брэжнева, якая працягвае хваляючы расказ аб тых, хто, перамогшы ў найцяжэйшай з войнаў, атрымаў з гэтым не менш цяжкую і слаўную перамогу над разрухай, здзейсніў працоўны подзвіг, варты памяці загінуўшых абаронцаў Радзімы, у небывала кароткі тэрмін адраджэўшых і ў руінах гарады і вёскі, аднавіў народную гаспадарку.

І хоць мемуары грунтоўца на падзеях і фактах, якія датычаць у асноўным буйнейшых індустрыяльных раёнаў Украіны, у іх выразна відаць веліч здзяйсненняў усяго нашага народа, які ўдыхнуў новае жыццё ў турбіны Днепрагэса, у цэхі прадпрыемстваў Сталінграда, Арла і Курска, узняў карпусы мінскіх аўтамабільнага і трактарнага заводаў.

З мужнай праўдзівасцю і падкупляючай шчырасцю расказваючы аб часе, калі савецкія людзі ў найцяжэйшых умовах, часта не маючы самага неабходнага, рабілі магчымым, здавалася б, немагчымае, кніга «Адраджэнне» дапамагае глыбока ўсвядоміць, што без вынікаў працы тых гадоў мы не мелі б таго, што маем сёння, — магутнай высокаразвітай эканомікі, надзейнай абароназдольнасці, велізарных, усё ўзрастаючых матэрыяльных рэсурсаў, якія даюць магчымасць вырашаць задачы няўхільнага павышэння дабрабыту народа.

Характэрныя для абаудух твораў шчодрыя россыпы падказаных жывой практыкай каштоўных думак, жыццёвых назіранняў, глыбокія роздумы, страсны дыялог гісторыі і сучаснасці трывала звязваюць іх змест з сённяшнім днём, робяць гэтыя кнігі найкаштоўнейшым дапаможнікам для кожнага кіраўніка, кожнага камуніста ў іх рабоце з людзьмі.

Выхад кнігі Леаніда Ільіча Брэжнева стаў важнейшай падзеяй у грамадска-палітычным і духоўным жыцці краіны, падкрэсліў П. М. Машэраў. Яны з'яўляюцца баявой ідэйнай зброяй партыі і народа, неаддзяльнай скарбніцай партыйна-палітычнага вопыту, маюць велізарны мабілізуючы і выхавальны патэнцыял, вучаць жыць і працаваць па-ленинску. Прасякнутыя найвялікшай верой у чалавека, у невычарпальнасць яго стваральна-творчых магчымасцей, яны арыентуюць заўсёды і ва ўсім апірацца на вопыт і ініцыятыву мас, раіцца з імі пры вырашэнні вялікіх і малых пытанняў. Павучальным прыкладам у гэтых адносінах для нашых кадраў з'яўляецца паездка таварыша Л. І. Брэжнева па раёнах Сібіры і Далёкага Усходу, яго сустрэчы і гутаркі з рабочымі прадпрыемстваў, будоўнікамі БАМа, воінамі Савецкай Арміі, маракмі ваенна-га флоту.

Творчае выкарыстанне багацейшага матэрыялу, які змешчаны ў мемуарах Леаніда Ільіча, і штодзённай практыкі яго выдатнай партыйна-палітычнай і дзяржаўнай дзейнасці адкрывае шырокія магчымасці і перспектывы для ўдасканалення ўсёй нашай работы, усяго працэсу ідэйна-маральнага выхавання нашых людзей, будзе садзейнічаць фарміраванню ў іх больш высокай гатоўнасці, волі і ўмення змагацца за паспяховае ажыццяўлен-

не гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС, актывуна будаваць камунізм.

Першы сакратар Мінскага гаркома КПБ Г. Г. Барташэвіч, які выступіў затым, гаварыў аб значэнні кнігі «Малая зямля» і «Адраджэнне» для выхавання кадраў, павышэння іх адказнасці за эфектыўнасць і дзейнасць ідэйна-выхавальнай работы. Як і ўсюды ў краіне, у Мінску, сказаў ён, прайшлі і праходзяць канферэнцыі чытачоў па гэтых творах — у раёнах, у працоўных калектывах, культурна-асветных і навучальных установах. Кнігі таварыша Л. І. Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне» арганічна звязаны з усімі яго работамі, дакладамі і выступленнямі, у якіх глыбока раскрыты актуальныя пытанні камуністычнага будаўніцтва. У гэтых творах канкрэтна і ярка паказаны стыль і метады выхавання людзей, накіроўваючая і мабілізуючая роля партыйных камітэтаў і арганізацый. Велізарную каштоўнасць маюць указанні таварыша Л. І. Брэжнева аб першараднай важнасці ўмацавання партыйных арганізацый, як асновы павышэння ўзроўню ўсёй партыйнай работы, аб ўзмацненні авангарднай ролі камуністаў, выхаванні іх у духу высокай адказнасці, партыйнай дысцыпліны.

Г. Г. Барташэвіч падкрэсліў далей, што думкі і рэкамендацыі, выказаныя ў кнізе «Адраджэнне», выключна актуальныя і сёння, калі само жыццё прад'яўляе павышэння патрабаванні да кадраў. Узросшыя маштабы і складанасць сацыяльна-эканамічных задач, вырашаемых на сучасным этапе камуністычнага будаўніцтва, карэнны паворот да якасных фактараў работы маюць на ўвазе пастаяннае паліпшэнне кіраўніцтва на ўсіх участках, ва ўсіх звянях народнай гаспадаркі і культуры. Сучасны кіраўнік павінен спалучаць у сабе высокую палітычную культуру з добрай прафесійна-навуковай падрыхтоўкай, умела прымяняць сучасныя метады кіравання, валодаць пачуццём новага, быць не толькі арганізатарам, але і выхавателем людзей.

Далей прамоўца адзначыў велізарную практычную значнасць асноватворных ідэй таварыша Л. І. Брэжнева аб стылі арганізацыйна-партыйнай, гаспадарчай работы. Ён расказаў аб поспехах працоўных Мінска ў выкананні заданняў дзiesiąтай пяцігодкі.

Мінчане з глыбокім разуменнем успрынялі словы таварыша Л. І. Брэжнева, сказаныя ім у прамове на XVIII з'ездзе ВЛКСМ: «Адна з важнейшых прыкмет сённяшняга дня нашай Радзімы — барацьба за эфектыўнасць і якасць. Гэта — часовае кампанія. Гэта — курс партыі, узяты, як гаворыцца, сур'ёзна і надоўга. У гэтым не толькі ключавая задача бягучай пяцігодкі, але і вызначальны фактар нашага эканамічнага і сацыяльнага развіцця на многія гады наперад. У гэтым, калі хочаце, і праграма выхавання цэлага пакалення савецкіх людзей».

Камуністы горада Мінска разам з усёй партарганізацыяй рэспублікі, як адным з баявых втрадаў КПСС, няўхільна прытрымліваюцца гэтага курсу, падпарадкоўваючы яму ўсю сваю дзейнасць.

Ажыццяўляючы рашэнні XXV з'езда, распрацаваныя ім планы камуністычнага будаўніцтва, адзначыў Г. Г. Барташэвіч, мы цвёрда памятаем і няўхільна ажыццяўляем указан-

ні таварыша Л. І. Брэжнева аб тым, што партыйныя арганізацыі ў аснову асноў сваёй дзейнасці абавязаны ставіць пытанні выхавання новага чалавека, чалавека актывнай жыццёвай пазіцыі, непахіснай камуністычнай перакананасці, высокага прафесіянальнага майстэрства, багатай духоўнай культуры. Гэта дыктуюць неабходнасць істотнай інтэнсіфікацыі ідэйна-палітычнага, працоўнага, маральнага, мастацкага выхавання працоўных, асабліва моладзі.

Ажыццяўленне парад і рэкамендацыі таварыша Л. І. Брэжнева даць магчымасць паспяхова вырашаць гэтыя важныя задачы, узняць ідэйна-выхавальную работу на новую вышыню. Шлях да гэтага — арганічнае зліццё палітычнага, працоўнага і маральнага выхавання на аснове комплекснага падыходу. У горадзе распрацоўваецца адзіная сістэма, якая спалучае ідэйна-выхавальную работу ў працоўным калектыве з выхавальнымі мерапрыемствамі па месцу жыхарства.

Непераходзячую каштоўнасць маюць ідэй кнігі «Малая зямля», «Адраджэнне», прамовы таварыша Л. І. Брэжнева на XVIII з'ездзе ВЛКСМ аб актывізацыі маральнага выхавання, барацьбы з усім тым, што перашкаджае нашаму руху наперад. Неабходна ўдзяляць сямую пільную ўвагу выхаванню моладзі на рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыях савецкага народа. Г. Г. Барташэвіч расказаў аб рабоце ў гэтым напрамку ў сувязі з падрыхтоўкай да 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі.

Камандуючы войскамі ЧБВА М. М. Зайцаў адзначыў, што ўспаміны Л. І. Брэжнева «Малая зямля» былі апублікаваны ў газетах напярэдадні вучэння «Бярэзіна», гэтага галоўнага ратнага экзамену ў гонар 60-годдзя Узброеных Сіл СССР, які трымалі воіны нашай Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі. Гэта супадзенне было сапраўды знамянальным. Гэта дало магчымасць яшчэ больш актывізаваць арганізатарскую і палітмасавую работу, якую праводзіў Ваенны савет акругі і Палітычнае ўпраўленне па мабілізацыі асабовага саставу на паспяховае і якаснае выкананне задач вучэння.

Папулярнасць успамінаў Леаніда Ільіча Брэжнева, іх натхняючая і мабілізуючая сіла ў тым, што гэта кніга — яркі, уражальны расказ аб гарачай любові народа да сваёй зямлі, аб шчодрай духоўнай сіле савецкіх людзей, выхаваных на ідэях вялікага Леніна, ідэях Кастрычніка. Успаміны асабліва цікавыя і хваляючы тым, што мы бачым славетную запява «Малой зямлі» адчыма чалавека, імя якога ведае ўвесь свет, да слова якога прыслухоўваюцца людзі ўсёй планеты.

Кніга таварыша Л. І. Брэжнева захапляе шчырасцю, даверным тонам размовы вутра з чытачом, глыбінёй гістарычных і жыццёвых абгульненняў. Суровыя франтавыя будні паказаны без прыкрас. Праз мужнасць і гераізм абаронцаў «Малой зямлі» Леанід Ільіч натхніта і ўражальна расказаў аб вытоках вялікага подзвігу савецкага народа, яго духоўнай і маральнай сіле, мужнасці і стойкасці, яго любові да роднай краіны, да ленинскай партыі, да сацыялістычнага ладу. Гэта сапраўдны гімн савецкаму чалавеку!

У «Малой зямлі» раскрыта псіхалогія не вайны наогул, а нашай, Айчынай, вызваленчай

ваіны. У ёй паказана сутнасць галоўных праяўленняў у характары савецкага чалавека, які стаў са зброяй у руках на абарону Савецкай Радзімы. Гэта кніга аб падзеях мінулых дзён. Але яна ў той жа час глыбока сучасная. Ведучы расказ аб суровых баях 1943 года, Леанід Ільіч пастаянна звяртае ўвагу на нашы сённяшнія справы і задачы. А калі ён гаворыць, напрыклад, аб якасцях палітычнага кіраўніка на фронце, нам становіцца зразумелым, што гутарка ідзе аб тых якасцях, якія патрабуюцца і ў мірны час.

Якія ж гэтыя якасці? Галоўныя з іх — гэта ўменне ідэіна ўзбройваць людзей, умацоўваць іх любоў да Радзімы, усяляць веру ва ўласныя сілы, словам і асабістым прыкладам узнімаць на падзвігі. Якасці гэтыя ў поўнай меры ўласцівыя Леаніду Ільічу Брэжневу. Воіны Узброеных Сіл СССР, як і ўсе савецкія людзі, добра ведаюць Леаніда Ільіча як вернага сына рабочага класа, стойкага камуніста, палымянага патрыёта і інтэрнацыяналіста, мудрага, чулага чалавека, выдатнага палітычнага і дзяржаўнага дзеяча сучаснасці, які павважаюць яго як героя Вялікай Айчыннай вайны, які прайшоў яе з першага дня да апошняга.

У цэнтры ўвагі аўтара ўспамінаў «Малая зямля» знаходзіцца пытанні партыйна-палітычнай работы. Ім Леанід Ільіч не адводзіць асобных старонак, а фактычна вядзе аб іх размову з першай да апошняй, раскажваючы аб масавым гераізме воінаў, аб палкаводным уменні военачальнікаў, аб зберажэнні сіл і здароўя людзей, аб усім, што запаўняла баявыя будні ваяваўшых палкоў і дывізіяў, што ўзбройвала ідэіна воінаў, умацоўвала ў іх пачуццё любві да Радзімы, усяляла веру ў свае сілы, натхняла на подзвігі. Шматгранная дзейнасць камандзіраў, палітработнікаў, партыйных і камсамольскіх арганізацый у баявых умовах паказана аўтарам у арганічнай сувязі з жыццём фронту і краіны.

Чытаючы старонкі ўспамінаў, працягваючы М. М. Зайцаў, кожны з нас бачыць яркі вобраз баявога палітработніка, які ўмеў гарачым словам, асабістым прыкладам весці за сабой людзей, знаходзіць і выкарыстоўваць такія формы работы, якія больш іншых адпавядаюць данай абстаноўцы і найбольш эфектыўныя з пункту гледжання ідэінага згуртавання асабовага саставу вакол партыі, фарміравання стойкасці ў абароне, адважнага баявога парыву ў наступленні.

У часцы і падраздзяленнях акругі працягваецца вялікая работа па растлумачэнню і вывучэнню кнігі «Малая зямля», прайшлі і праходзяць чытанні і абмеркаванні. У радзе гарнізонаў адбыліся тэарэтычныя семінары, гутаркі, канферэнцыі чытачоў. Адбыліся заняты і сістэме марксісцка-ленінскай падрыхтоўкі, гутаркі з усімі катэгорыямі палітработнікаў. Усе гэтыя формы вывучэння і прапаганды надзвычай каштоўнага дапаможніка, якім для кожнага з нас з'явілася ўспамінаў Л. І. Брэжнева, паслушлілі мабілізуючай асновай для воінаў пры іх дзеяннях на кантрольных занятках, што прайшлі вельмі паспяхова. І сёння, напярэдадні Дня Перамогі, можна з задавальненнем сказаць: сацыялістычны абавязальства, прынятыя на зімовы перыяд абучэння, воіны ЧВВА выканалі з гонарам.

Арганізатарская, агітацыйна-прапагандысцкая работа па вывучэнню, растлумачэнню кнігі Л. І. Брэжнева ўсім катэгорыям ваеннаслужачых не слабее, удасканалваецца з кожным днём. І гэта заканамерна, таму што гэтыя творы з'яўляюцца для ўсіх нас кіру-

У зале сходу.

ючым дакументам і на бліжэйшую перспектыву, і на многія гады. Усе мы з радасцю ўспрынялі публікацыю другой кнігі Л. І. Брэжнева «Адраджэнне», дзе Леанід Ільіч расказвае аб першых пасляваенных гадах і аднаўленні разбуранай ворагам народнай гаспадаркі. Асабліва актуальныя ўказанні Леаніда Ільіча аб першараднай важнасці ўмацавання партарганізацый як асновы павышэння ўзроўню ўсёй партыйнай работы.

Аб вялікай папулярнасці твораў таварыша Л. І. Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне» гаварыла ў сваім выступленні сакратар Гродзенскага абкома КПБ Е. Я. Емялянава. Яна расказала аб арганізацыі глыбокага вывучэння ў вобласці кнігі ўспамінаў Леаніда Ільіча. Для ўсіх катэгорыяў працоўных арганізуюцца цыклы лекцый, гутарак. У газетах публікуюцца сэрвы артыкулаў удзельнікаў вызвалення Новаарсійска, ветэранаў партыі. Усюды праходзяць канферэнцыі чытачоў па кнігах «Малая зямля» і «Адраджэнне».

Генеральны дырэктар аб'яднання «БелАўтаМАЗ» І. М. Дзёмін адзначыў, што Леанід Ільіч Брэжнеў у сваіх творах, асабліва ў кнізе «Адраджэнне», гаворыць аб неабходнасці ўзмацнення ўвагі да пытанняў падбору, расстаноўкі і выхавання кадраў. Кіраўнік павінен грунтоўна ведаць дзелавыя і палітычныя якасці сваіх работнікаў, бачыць іх слабасці і недахопы, але пры гэтым асабліва важна накіроўваць на карысць справы іх моцныя бакі. Калі чалавек ведае справу, адданы ёй, то яго трэба падтрымаць, нават калі ён у чым-небудзь і памыляецца.

Кнігі Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварыша Л. І. Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне», сказаў першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. П. Шамякін, не толькі значна ўзбагацілі савецкую дакументалістыку аб вайне і пасляваенным аднаўленні. Яны — жывое слова ўдзельніка тых важнейшых падзей аб мужнасці і сіле духу савецкіх людзей.

«Малая зямля» — гэта твор, які пераканаўча паказвае, як можна і як трэба пісаць аб вай-

Усе, аб чым піша ў сваіх успамінах «Малая зямля» і «Адраджэнне» таварыш Л. І. Брэжнеў, я перажыў і ў гады вайны, і ў гады пасляваеннай разрухі, сказаў электраваршчык Мінскага трактарнага завода М. Т. Антонік. І вось цяпер зноў памяць вярнула мяне ў той суровы час, калі наш народ са зброяй у руках цаной жыцця адстаяў сваю Радзіму ад фашысцкай чумы, а затым залечыў раны вайны.

З хваляваннем чытаў я старонкі «Адраджэння». Вельмі дакладна перадаў Леанід Ільіч на прыкладзе аднаўлення «Запарожсталі» думкі і пачуцці, масавы працоўны гераізм савецкіх людзей.

У кнізе «Адраджэнне» Л. І. Брэжнеў звяртае ўвагу на тое, што аднаўленне «Запарожсталі» было справай усёй краіны. Гэта характэрна для савецкага народа. Так было на будаўніцтве Мінскага трактарнага завода. Брацкія рэспублікі краіны накіравалі сюды сваіх спецыялістаў, дапамаглі будаваць і аснашчаць цэхі.

Аб выключнай важнасці кнігі «Малая зямля» і «Адраджэнне» для моладзі гаварыў у сваім выступленні міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. М. Машкоў. Па сваёму значэнню, па сваёму гучанню, па зместу і сутнасці, па сваёму шырокаму і глыбокаму ахопу ўсіх праблем нашага жыцця, нашага часу — яны невычарпальна скарбніца для выхавання падрастаючага пакалення на баявых і працоўных традыцыях партыі і народа.

Работнікі вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай школы рэспублікі ўспрынялі іх як вельмі каштоўны дапаможнік па комплекснаму выхаванню, які забяспечвае павышэнне эфектыўнасці выхавальнага працэсу, стымулюе лепшую арганізацыю вучобы, грамадскага і працоўнага жыцця студэнцтва. Аб гэтым красамоўна сведчаць канферэнцыі чытачоў па творах таварыша Л. І. Брэжнева, якія праходзяць цяпер у вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах рэспублікі.

На долю ўспамінаў таварыша Л. І. Брэжнева выпаў зайдросны лёс, адзначыў начальнік Цэнтральных курсаў палітсаставу генерал-маёр А. Н. Быкаў. Адрозна пасля апублікавання яны знайшлі шматмільённую аўдыторыю савецкіх і зарубежных чытачоў. А для нас, афіцэраў, «Малая зямля» стала ў літаральным сэнсе слова настольнай кнігай, багацейшай крыніцай пазнання вопыту партыйна-палітычнай работы ў баявой абстаноўцы. Такой жа значнай падзеяй у духоўным жыцці савецкіх воінаў, як і ўсіх савецкіх людзей, з'явілася апублікаванне кнігі таварыша Л. І. Брэжнева «Адраджэнне».

Чытаючы і асэнсоўваючы прачытанае, мы разам з аўтарам і героямі яго кнігі зноў і зноў перажываем грозныя падзеі тых вогненых гадоў, уваскрэшаем у памяці вялікую бітву і велізарную мужнасць нашых людзей. У глыбокім даследаванні праўды гісторыі, якім з'яўляюцца кнігі таварыша Л. І. Брэжнева, мы знаходзім адказ на карэнае пытанне аб вытоках ратнага подзвігу савецкага народа і яго сапраўды падзвіжніцкіх дзясненнях па адраджэнню свай Радзімы ў першыя пасляваенныя гады.

Кожнае маладое сэрца сказаў першы сакратар ЦК ІКСМБ К. М. Платонаў, глыбока ўсхвалявалі кнігі ўспамінаў Л. І. Брэжнева. Яны з'яўляюцца свайго роду заклікам, наказам і напамінаннем пасляваенным пакаленням савецкіх людзей аб тым, як трэба любіць і абараняць нашу Радзіму, умацоўваць яе эканамічную і абарон-

ную магутнасць, памнажаць сілы сацыялістычнай садружнасці, як вялікай заваёвы сучаснасці.

Выкарыстоўваючы розныя сродкі выхавальнай работы: камсамольскія арганізацыі на практыцы імкнуча прымяняць мудрыя парады Л. І. Брэжнева.

Учываючыся ў яркія старонкі ўспамінаў, юнакі і дзючаты не толькі знаёмяцца з такімі важнейшымі этапамі ў жыцці нашай Радзімы, якімі з'явілася Вялікая Айчынная вайна, аднаўленне народнай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд, але і глыбей разумеюць сутнасць ідэала камунізму і пераваг савецкага ўкладу жыцця, больш поўна ўсведамляюць кіруючую і накіроўваючую ролю партыі, яе непарыўнае адзінства з народам.

Кнігі Л. І. Брэжнева будуць служыць для нас натхняючай крыніцай мудрага вопыту партыі, будуць дапамагаць выхоўваць моладзь у духу нэўміручых ланіскіх заветаў.

Аб сустрэчах з Леанідам Ільічам Брэжневым, аб цяжкіх службах для нас натхняючай крыніцай мудрага вопыту партыі, будуць дапамагаць выхоўваць моладзь у духу нэўміручых ланіскіх заветаў.

Аб сустрэчах з Леанідам Ільічам Брэжневым, аб цяжкіх службах для нас натхняючай крыніцай мудрага вопыту партыі, будуць дапамагаць выхоўваць моладзь у духу нэўміручых ланіскіх заветаў. Я гомню Леаніда Ільіча, сказаў ён, як уважлівага, чулага і ў той жа час патрабавальнага чалавека. Ён заўсёды любіў весці шчырыя гутаркі з салдатамі, афіцэрамі, унікаў у іх патрэбы, добра ведаў іх настрой. Леанід Ільіч любілі салдаты за яго ўменне падбадзёрыць, падтрымаць у цяжкую мінуту, за тое, што ў самым цяжкім моманце ён знаходзіўся побач з імі. І вось цяпер, чытаючы кнігу таварыша Л. І. Брэжнева «Малая зямля», напісаную проста, даходлівай мовай, ветэраны ў думках пераносзяцца ў той незабыўны, баявы 1943 год.

Ветэран 18-й арміі, былая сувязістка брыгады марской пяхоты, выкладчык Мінскага будаўнічага тэхнікума Г. Э. Аўчынінікава падкрэсліла, што ёй, як і ўсім удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны, усім савецкім людзям, блізкія думы Леаніда Ільіча аб абаронцах нашай Радзімы, аб жывых і загінуўшых героях Малой зямлі. Аўтар выказаў думкі ўсіх людзей, якія прайшлі дарогамі вайны, паказаў, што яна ненавісная людзям добрай волі.

Аб тым, як сустрэлі воіны Савецкай Арміі кнігу таварыша Л. І. Брэжнева «Малая зямля», гаварыў у сваім выступленні камандзір мотастрэлковай роты Рагачоўскай дывізіі старшы лейтэнант В. В. Валашын. З яе старонак ва ўсёй велічы паўстае воін-пераможца, савецкі салдат, матрос.

Успаміны таварыша Л. І. Брэжнева — гэта невычарпальная крыніца вопыту партыйна-палітычнай работы ў баявой абстаноўцы. Выхаванне стойкасці, адвагі, дысцыплінаванасці, клопатаў аб зберажэнні сіл і здароўя воінаў — неад'емная частка палітработы. Эфектыўнасць яе ў многім залежыць ад умелага выкарыстання багацця арсеналу сродкаў і метадаў партыйна-палітычнага ўплыву.

Сход актыва аднагалосна прыняў рэкамендацыі па арганізацыі абмеркавання і вывучэння кнігі таварыша Л. І. Брэжнева ў працоўных калектывах, навучальных установах, па месцу жыхарства насельніцтва, ва ўсіх формах партыйнай і камсамольскай вучобы.

З вялікім уздымам удзельнікі сходу прынялі прывітальнае пісьмо Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышу Леаніду Ільічу Брэжневу.

У рабоце актыва ўдзельнічалі І. Я. Палякоў, Ц. Я. Кісялёў, А. Т. Кузьмін, М. І. Лагір, У. А. Мікуліч, Я. П. Нікулкін, М. Н. Палазаў, У. Е. Лабанок, Н. Л. Сняжкова. БЕЛТА.

БІБЛІЯТЭКІ ДА ЮБІЛЕЮ

«3 ДНЕМ НАРАДЖЭННЯ, МАЯ БЕЛАРУСЬ!» — так называецца вялікая кніжная выстаўка, што адкрылася ў чытальнай зале Дубровенскай раённай бібліятэкі. Яна прысьвячаецца 60-годдзю ўтварэння БССР і Кампартыі Беларусі. На выстаўцы — два раздзелы: «Старонкі гісторыі» і «Не пазнаць Беларусь сёння». Кнігі і брашурныя расказваюць аб гісторыі развіцця рэспублікі, працоўных подзвігаў беларускага народа ў гады сацыялістычнага будаўніцтва, гераізме яго ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Асобны стэнд адведзены матэрыялам з'ездаў Кампартыі Беларусі.

І. КОГАН.

АКТЫўНА РЫХТУЮЦА да 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі работнікі бібліятэкі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Нядаўна тут адкрыліся дзве тэматычныя выстаўкі — «Прыклад тых, што ідуць наперадзе» і «Сам-насам з прыродай», на якіх шырока прадстаўлены творы беларускіх пісьменнікаў аб дзейнасці камуністаў Беларусі ў гады грамадзянскай і Айчыннай войнаў, у мірныя дні, а таксама аб велічы прыроды беларускага краю.

Цікава прайшоў у бібліятэцы тэматычны вечар «Іх імёнамі названы вуліцы Гомеля».

А. ЖЫЖНЕУСКІ.

ВЯЛІКУЮ РАБОТУ з чытачамі праводзіць цэнтральная бібліятэка горада Барысава. Калектыў супрацоўнікаў бібліятэкі арганізаваў тэматычны лектарый на тэму: «Маральныя каштоўнасці нашага сучасніка». На гэтую тэму праводзіцца гутаркі і бібліяграфічныя агляды літаратуры, тэматычныя вечары, дыспуты, вусныя часопісы, кніжныя выстаўкі.

П. БАРОДКА.

ЭНТУЗІЯСТЫ

Яшчэ са старажытных часоў Гродзеншчына займала адно з важных месцаў у культурным жыцці паўночна-заходняй Русі. У Гродне канцэнтраваны гісторыка-архітэктурныя помнікі розных эпох і стыляў. Па іх можна прасачыць, як развівалася беларуская архітэктура, як складалася яе нацыянальны характар.

Гродна і Навагрудак, Ліда і Слонім, Ваўкавыск і Смалгонь — гэта проста старажытныя гарады, кожны з іх — прыкметная старонка ў гісторыі Беларусі.

У цэнтры увагі абласной арганізацыі таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры — шырокая прапаганда гісторыка-культурнай спадчыны, выхаванне людзей на рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыях. У арганізацыях добраахвотнага таварыства шмат актывістаў, якіх з дня ў дзень робіць вялікую і патрабную справу.

Узліч, напрыклад, доктара гістарычных навук, прафесара Гродзенскага педагагічнага інстытута Я. Мараша. Вось ужо адзінаццаць гадоў ён з'яўляецца членам пярэдняй арганізацыі таварыства, створанай у інстытуце. За гэты час Я. Мараш правёў вялікую работу па выяўленню, апісанню і ахове помнікаў гісторыі і культуры на тэрыторыі Гродзеншчыны. Па яго ініцыятыве створаны студэнцкі гісторыка-краязнаўчы гурток, які падрыхтаваў некалькі дзесяткаў вопытных краязнаўцаў.

У мінулым годзе кіраўніцтва гурткам Якаў Навумавіч перадаў сваёму сыну, кандыдату гістарычных навук І. Марашу, які таксама пачынаў сваю працу ў гуртку бацькі. Шмат гадоў Я. Мараш узначальвае пры абласным саўеце таварыства секцыю помнікаў гісторыі і археалогіі. Акрамя вялікай работы па выяўленню новых помнікаў і прапагандзе ведаў аб іх сярод насельніцтва, секцыя аказвае навукова-метадычную дапамогу грамадскім музеям, створаным у школах, калгасах, саўгасах, на прадпрыемствах вобласці. Вось ужо некалькі гадоў члены секцыі праводзяць плённую работу па вывучэнню і апісанню рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцый беларускага народа.

Пад кіраўніцтвам прафесара Я. Мараша створаны аматарскі інафілм «Манастырскі прыстанак», які быў адзначаны на рэспубліканскім аглядзе-конкурсе дыпламам другой ступені.

Також актывістаў у нашай абласной арганізацыі нямала. Нястомны ў сваёй шматграннай дзейнасці В. Чабатароў, старшыня пярэдняй арганізацыі таварыства вытворчага аб'яднання «Маслоўдраў», якія аб'ядноўвае 2150 чалавек. Члены арганізацыі шэфствуюць над помнікамі войнаў, якія загінулі пры вызваленні горада Мазы.

У ліку сапраўдных энтузіястаў таварыства хацелася б адзначыць і дырэктара Гродзенскага гісторыка-археалагічнага музея Я. Васюкову, Героя Савецкага Саюза І. Еліна, заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР А. Струціна, заслужанага работніка культуры БССР А. Пleshавеню і многіх іншых.

А. САЛАУЕУ,

намеснік старшыні прэзідыума Гродзенскай абласной арганізацыі таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

ПЕРШЫ НАРМАТЫЎНЫ...

Выйшаў з друку першы том «Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы». Выданне разлічана на пачэц тамоў. Аныцыяляецца яго Галоўнай рэдакцыяй Беларускай Савецкай Энцыклапедыі ўпершыню ў рэспубліцы і ахоплівае 100 тысяч лексічных і фразеалагічных адзінак.

Слоўнік адрасуецца студэнтам, настаўнікам, выкладчыкам вышэйшых навучальных устаноў і навуковым работнікам, журналістам, усім тым, хто цікавіцца беларускай мовай.

ПРЭМ'ЕРЫ

Спектакль па п'есе А. Кузнецова «Маскоўскія канікулы» паказаў Магілёўскі абласны драматычны тэатр. Пастаноўшчыні — Віталій Семянцоў, мастацкае афармленне — Валерыя Гараднякова. На здымку: у ролях Алёшы Ждановіча і Алега Шорахава — артысты І. Сідорчык і В. Легін.

Фота А. ГОЛЫША.

І ЗНОЎ — ПЕРАМОГА

Калектыў кінастудыі «Беларусьфільм» зноў прымае ўдзел у напружанай Першмай Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў СССР па кінематографіі і ЦК партсаюза работнікаў культуры па выніках спаборніцтва за першы квартал гэтага года прысудзілі яму пераходны Чырвоны сцяг. Гэта другая запар перамога студыі — такога ж поспеху дасягнула яна і ў чацвёртым квартале мінулага года.

Вягучы год год падрыхтоўкі да 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі, наклаў свой адбітак на дзейнасць вельмі калектыўна «Беларусьфільма». Першы квартал трэцяга года пяцігодні паказаў, што ў спаборніцтве за дастойную сустрэчу юбілею рэспублікі кінастудыя паспяхова вырашае свае творчыя і вытворчыя пытанні. Усе мастацкія кінастудыі гэтага года знаходзяцца ў вытворчасці, а над многімі з іх работа ўжо заканчваецца. Запущаны ў вытворчасць амаль усе фільмы наступнага года.

У авангардзе спаборніцтва ідуць кінадакументалісты. Сярод творчых падраздзяленняў студыі лічы ў першым квартале аанлі першае месца. На экраны рэспублікі выпушчана 13 назваў кароткаметражных фільмаў.

ПІСЬМЕННІКІЯ СУСТРЭЧЫ

Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР і Калінінвічскага КНП правялі ў раённым Доме культуры чытацкую канферэнцыю па аповесцях Віктара Казько «Высакосны год» і «Суд у Слабадзе».

Хлебам-соллю сустралі працоўныя Калінінвічскага свайго земляка, Канферэнцыю адкрыла і вела сакратар гаркома Н. П. Кавалёва. Шмат цёплых слоў аб творчасці Віктара Казько сказаў бібліятэкар Ала Сучкова, Аляксандра Процка, Святлана Лагвінец. На канферэнцыі выступілі пісьменнікі Юген Радкевіч, Генрых Далідовіч, Уладзімір Жыжэнка і Віктар Казько. Урыўкі з твораў пісьменніка прачыталі дыктары Беларускага радыё Мікола Чырны і Таццяна Куркевіч. Пісьменнікі былі запрошаны ў гарком партыі, дзе першы сакратар гаркома І. І. Якаўцаў расказаў аб поспехах і дасягненнях працоўных горада і раёна ў выкананні планаў дзесяці пяцігоддзі.

Акадэмічны тэатр імя Якуба Коласа пазнаёміў віццбчан з новай работай — спектаклем «Не страляйце ў белых лебедзяў» паводле Б. Васільева. На здымку: у ролях Харыціны і Ягора Палушкіных артысты Т. Мархель і Я. Шыпіла. Фота С. КОХАНА.

Фота С. КОХАНА.

УСЯГО ЧАТЫРЫ НУМАРЫ...

Пералік яго асноўных твораў займае ў новым даведніку 6 старонак. А яго аўтарскі філарманічны вечар склаў усёго 4 канцэртныя нумары. Падабраць праграму было, відаць, нялёгка...

Цэлы вечар «гутарыў» з намі Юген Глебаў. Сваёю вострай і пшчотнай, суровай і дасціпнай, сваёю заўжды шчырай, зразумелай, кранальнай аркестравай мовай гаварыў ён. Дзяржаўны сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам Ю. Яфімава і капэла пад кіраўніцтвам У. Рагоўіча, салісткі Э. Габрыэлян (фартэпіяна) і Т. Кучынская (сапрана), музыкантавец Э. Язерскі дапамагалі ў гэты вечар Глебаву налаodziць кантакт са слухачом. Філасофская самапаглыбленасць 3-й сімфоніі змянілася яркай замалёванасцю харэаграфічных навіл. Вытанчаны блюз «Дзючына і кветкі»; «Беларускі сувенір» — на дзіва «осязаемы»; дэярэна-вынаходлівы марш «Мушкетэры». Пасля рэхам трагедыі мінулай вайны прагучаў Канцэрт для голасу з аркестрам. Нарэшце —

сапраўдныя поліфанія вобразаў і арганізаваных логічнай пачуццяў — сюіта з балета «Ціль Уленшпільгель». Пры падобных канцэртных маштабах «бісраваць» цяжка. І усё ж — зала дамаглася — двойчы прагучала «Седмьрыца» з яе хорам, з яе выбуховай сілай уздзелення.

Між іншым, красавіцкімі днямі сустрэчу з Глебавым налаodziлі ў Гомельскім музучылішнай, сваёю заўжды шчырай, зразумелай, кранальнай аркестравай мовай гаварыў ён. Дзяржаўны сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам Ю. Яфімава і капэла пад кіраўніцтвам У. Рагоўіча, салісткі Э. Габрыэлян (фартэпіяна) і Т. Кучынская (сапрана), музыкантавец Э. Язерскі дапамагалі ў гэты вечар Глебаву налаodziць кантакт са слухачом. Філасофская самапаглыбленасць 3-й сімфоніі змянілася яркай замалёванасцю харэаграфічных навіл. Вытанчаны блюз «Дзючына і кветкі»; «Беларускі сувенір» — на дзіва «осязаемы»; дэярэна-вынаходлівы марш «Мушкетэры». Пасля рэхам трагедыі мінулай вайны прагучаў Канцэрт для голасу з аркестрам. Нарэшце —

У водгуках на канцэрт звычайна прысутнічае «вобраз» незлічонах букетаў. Не будзем парушаць традыцыю, тым больш, што кветка сапраўды было шмат першага ж аддзялення. Хваля пунсовых палёстнаў, хваля воллеснаў, хваля прызнання і ўдзячнасці.

С. БЕРАСЦЕНЬ.

СЕЛЬКОР

Жыве ў вёсцы Ужынец, на Калініншчыне, мой цудоўны сябра Васіль Сцяпанавіч Раманішка, заўзятый музыкант, таленавіты арганізатар мастацкай самадзейнасці. У юначыя гады асабліва любіў ён кларнет. З гэтым самаробным музычным інструментам Васіль часта выступаў на сельскай сцэне, на абласных аглядах. Пазней, калі пачаў працаваць на ніве народнай асветы, прывабіў яго гармонік. Колькі вечароў сыграно для моладзі, колькі спектакляў па-стаўлена — цяжка пералічыць! Мне ж хочацца расказаць пра яго як пра селькора.

У шаснаццаці гадоў працаваў настаўнікам лічбева ў вёсцы Лясец. Навучаў грамаце мужчыні і жанчыні, дзеці якіх былі яго аднагодкамі. На 60 непісьменных і малапісьменных у мясцовай краме выдзялялі... васьм вучыбніцкіх сшыткаў. Вось тады і напісаў Васіль Сцяпанавіч першую ў жыцці заметку «Восем на шэсцьдзесят». Заметку надрукавалі ў раённай газеце. А неўзабаве ў яго «лікбезаўцаў» з'явіліся не толькі сшыткі, але і кніжкі, карты, альбумы... Гэта акрыліла Раманішку. З таго часу пачалася яго селькоравая дзейнасць.

У сорак першым даялося змяніць пярэ на штык, пазней — на ручны кулямёт. Мужна змагаўся Раманішка супраць фашыстаў у партызанскім атрадзе «Мсцівец». Быў цяжка паранены, у выніку — інваліднасць. Радзіма адзначыла баявыя заслугі Васіля Сцяпанавіча многімі ўрадавымі ўзнагародамі.

І вось доўгачаканы Дзень Перамогі. Васіль Сцяпанавіч зноў у пачатковай школе, вучыць грамаце і выходзіць дзятву. Як і раней, піша ў газету. Першую пасляваенную заметку надрукаваў у «Калгаснай праўдзе». З тае пары з «Сельскай газетой» у яго самыя дружэлюбныя сувязі. Часта яго допісы можна сустрэць і на старонках «Советской Белоруссии», «Звядзі» на меліярацыі Палесся, «Гомельскай праўды», «Настаўніцкай газеты», у часопісе «Робочасялянскі нарэспандэнт» і іншых перыядычных выданнях.

У калгасе імя Чапаева Раманішка жыве звыш дваццаці гадоў. Дзельці з землякамі іх радасці, перажывае няўдачы. Вось гэта і ёсць тая самая залатая крыніца, з якой чэрпае Васіль Сцяпанавіч тэмы для выступленняў у друку.

Мінула шмат часу. Селькор Раманішка і сёння па-маладому баявіты, актыўны. Як ветэрана вайны і працы, яго часта можна сустрэць сярод школьнікаў, з якімі ён праводзіць вялікую пошукавую работу па збору матэрыялаў аб войнах, што загінулі пры вызваленні Калінінвіцкага раёна. Пра многіх гэтых людзей Раманішка расказаў на старонках газет і часопісаў, пра многіх яшчэ расказаў. Не рнавае баявое пярэ сельскага нарэспандэнта.

В. УШАУ-ЛАНДЫШ.

Максім ТАНК!

ЛІЧУ СЯБЕ МАБІЛІЗА- ВАНЫМ

22 красавіка, у дзень нараджэння У. І. Леніна, былі апублікаваны пастапоўны ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб прысуджэнні Ленінскіх прэмій 1978 года ў галіне навукі і тэхнікі» і «Аб прысуджэнні Ленінскіх прэмій 1978 года ў галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры». Сярод новых лаўрэатаў Ленінскай прэміі — два імя, якія робяць гонар беларускай літаратуры і беларускай навукі: за кнігу вершаў «Нарачанскія сосны» (пераклад на рускую мову Я. Хелемскага) Ленінская прэмія прысуджана Герою Сацыялістычнай Працы, народнаму паэту Беларусі Максіму ТАНКУ (Яўгену Іванавічу Скурко); за выдатныя дасягненні ў распрацоўцы тэарэтычных праблем матэматыкі высокай узнагароды ўдасноены акадэмік, дырэктар Інстытута матэматыкі Акадэміі навук ВССР Уладзімір Пятровіч ПЛАТОНАУ.

Лаўрэат Ленінскай прэміі 1978 года Максім Танк адказвае на пытанні нашага карэспандэнта, дзеліцца з чытачамі «ЛіМа» сваімі думкамі, развагамі, планами.

— Яўген Іванавіч, дазвольце ад імя супрацоўнікаў і чытачоў штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» павіншаваць вас з прысуджэннем вам Ленінскай прэміі. Скажыце, калі ласка, як вы ўспрынялі гэтую радасную вестку!

— Шчырае дзякуй за віншаванне — і вам, рэдакцыі газеты, і яе чытачам, і дазвольце праз газету выказаць сардэчную ўдзячнасць усім тым, хто павіншаваў мяне з высокай узнагародай.

Вядома ж, паведамленне аб прысуджэнні мне Ленінскай прэміі я сустрэў з глыбокім хваляваннем і радасцю. Але павінен падкрэсліць, што гэтую высокую ўзнагароду лічу не толькі асабістай адзнакай, а ўзнагародай усёй нашай беларускай літаратуры, якая з першых дзён свайго існавання заўсёды была і застаецца вернай прынцыпам мастацтва сацыялістычнага рэалізму, партыйнасці і народнасці. І таму мне сёння хочацца ад усяго сэрца падзякаваць нашай роднай Камуністычнай партыі, нашаму ўраду за бацькоўскія клопаты аб развіцці літаратуры і мастацтва, аб духоўным росквіце савецкага грамадства. Вынікам гэтых штодзённых клопатаў і з'явілася тое, што наша савецкая шматнацыянальная літаратура, мастацтва, культура сталі самымі перадавымі і прагрэсіўнымі ў свеце.

Я ўсведамляю, што высокая ўзнагарода абавязвае мяне працаваць яшчэ лепш, і я не пашкадую сваіх сіл і здольнасцей, каб быць вартым гэтай узнагароды.

— Яўген Іванавіч, кніга «Нарачанскія сосны», за якую вы атрымалі Ленінскую прэмію, — гэта, як вядома, не «руская» копія якога-небудзь пэўнага, аднаго вашага зборніка, яе, мабыць, у асноўным фарміраваў перакладчык з твораў, што напісаны вамі за апошнія гады і ўваходзілі ў розныя выданні. Што вы можаце сказаць у сувязі з гэтым аб вашай творчай садружнасці з Якавам Хелемскім, аб працы перакладчыка!

— Па-першае, хацелася б адзначыць выдатны ўклад рускіх сяброў-перакладчыкаў у развіццё ўзаемасувязей беларускай і рускай савецкай літаратуры, у справу прапаганды лепшых набыткаў нашай літаратуры і пашырэння яе ў савецкай краіне і ва ўсім свеце. А Якаў Хелемскі — адзін з самых актыўных і паслядоўных нашых паўпрэдаў у братняй рускай паэзіі. Ён перакладаў вершы многіх беларускіх паэтаў — Пятруся Броўкі, Аркадзя Куляшова, Пімена Панчанкі, Максіма Лужаніна, Валандзіна Таўлая, Анатоля Вялюгіна, Кастуся Кірзенкі і іншых, як старэйшых, так і маладзейшых. У мяне з ім таксама даўня творчая садружнасць: нас падружылі яшчэ франтавыя дарогі...

Што сказаць аб працы перакладчыка наогул? Праца гэтая надзвычай складаная і тонкая. Перакладчык нагадвае мне

чалавека, які бярэцца разабраць нейкую будыніну, нейкі выдатны архітэктурны помнік (калі правесці аналогію з архітэктурай), каб потым зноў адбудаваць усё ў іншым матэрыяле. Вось чаму перакладзены твор заўсёды выступае ў нейкім новым, нязвыклым абліччы. Але крытыкі іншы раз не ўлічваюць гэтага, патрабуючы даслоўнага перакладу. Адсюль, бывае, і разыходжанні ў ацэнках: пра адзін і той жа пераклад можна пачуць і станоўчыя водгукі ў друку, а нехта будзе і крытыкаваць, указваць на недахопы, на адступленні ад арыгінала.

Што датычыць перакладаў маіх вершаў, здзейсненых Якавам Хелемскім, то я лічу, што яны вызначаюцца высокай культурай і мастацкай дакладнасцю. Бясспрэчна, яны не могуць быць даслоўнымі. Даслоўнасці ў мастацкім перакладзе дасягнуць немагчыма, што, зрэшты, добра ведае кожны, хто хоць раз перакладаў вершы з іншай мовы. І таму я ўдзячны майму старому франтавому другу Якаву Хелемскаму — не толькі за яго добрыя пераклады маіх вершаў, а наогул за яго вялікую працу, за папулярныя і творчасці многіх беларускіх паэтаў — і як перакладчыку, і як аўтару шматлікіх артыкулаў аб беларускай літаратуры, беларускіх пісьменніках.

— Яўген Іванавіч, не сакрэт, што шмат часу і сіл вы аддаеце дзяржаўным і грамадскім справам. Але ж «пісателю» — вы пшаце: даволі часта на старонках друку з'яўляюцца вашы новыя вершы, пераклады... Выйшлі з друку два першыя тамы вашага новага, шасцітомнага Збору твораў. Падрыхтоўка яго таксама патрабуе вялікай пра-

цы. Раскажыце, калі ласка, што вы напісалі за апошні час! Над чым працуеце! Што ў вашых бліжэйшых творчых планах! Але спачатку ўсё ж пра работу над Зборам твораў: якія цяжкасці сустрэлі вы пры яго падрыхтоўцы!

— Найбольшыя цяжкасці былі з першым томам, паколькі давялося збіраць уключаныя ў яго раннія вершы па многіх старых выданнях — газетах, часопісах, лістках, дзе яны былі апублікаваны ў свой час і згубіліся, а то і зусім не друкаваліся. Пэўныя цяжкасці ёсць і з апошнімі двума тамамі, у якія ўвойдуць дапоўненыя запісамі на палях, пашыраныя за кошт гэтых запісаў «Лісткі календара» і некаторыя з маіх ранейшых публіцыстычных артыкулаў. Гэта таксама трэба будзе яшчэ збіраць, рассяянае па часопісах і газетах — як у тых, што выдаваліся ў былой Заходняй Беларусі, так і ў савецкіх выданнях першых пасляваенных год.

Я рад, што здолеў выканаць заказ маіх самых маладых чытачоў і напісаў «Бяліну пра касмічнае падарожжа Мураўя-Бадзіні». Учарне закончыў пазму пра былога сакратара ЦК камсамола Заходняй Беларусі Мікалая Дворнікава, з якім мне давялося працаваць разам у 1936—37 гадах і які гераічна загінуў у Іспаніі, змагаючыся супраць франкістаў. (Пра яго, як вядома, ужо выйшла ў нас цікавая кніга Якава Драбінскага «Ад Гомеля да Эстрамадуры»).

— Калі і дзе гэтыя творы будуць апублікаваны!

— Рэдакцыя «Полымя» плануе ў бліжэйшых нумарах надрукаваць маю но-

вую падборку вершаў і пазму для дзяцей, а ў 12-м нумары — і пазму пра Мікалая Дворнікава.

Павінен сказаць, што да таго, як будзе надрукавана пэзма, мне хацелася б пабыць на радзіме Дворнікава ў Гомелі, сустрэцца з яго землякамі, сябрамі, а рабочымі Гомсельмаша, на якім ён некалі працаваў. А калі надарыцца магчымасць, то з'ездзіць і ў Іспанію, каб лепш уявіць сабе абставіны, у якіх дзейнічаў мой герой, зямлю, за свабоду якой ён змагаўся і загінуў. Магчыма, што ўражанні, якія я вынесу з гэтых паездак, уносяць пэўныя карэктывы ў маю пазму, таму што больш глыбокае вывучэнне матэрыялу заўсёды нешта дадае пэтычнаму ўяўленню і зольна ўзмацніць ідэйнае гучанне твора.

Што да далейшых планаў, то іх вызначае і акрэслівае час, у які мы жывём, задачы камуністычнага будаўніцтва і выхавання новага чалавека. Як вельмі правільна сказаў у сваім выступленні на XVIII з'ездзе камсамола Л. І. Брэжнеў, «ажыццяўленне ўсіх нашых планаў у канчатковым выніку залежыць ад людзей, іх ведаў, культуры, палітычнай свядомасці». А гэта ў сваю чаргу ў немаля ступені залежыць ад нас, пісьменнікаў, работнікаў ідэалагічнага фронту. І ўсе мы, у тым ліку і я асабіста, лічым сябе мабілізаванымі як мага глыбей адлюстроўваць жыццё народа, яго гераічныя справы, подзвігі на ўсіх франтах стваральнай працы і барацьбы за мір, за ажыццяўленне грандыёзных планаў нашай партыі.

Інтэрв'ю правёў

Уладзімір АНІСКОВІЧ.

НАДРУКАВАНА ў «ПОЛЫМІ»

ЦЯЖКАЯ ПРАЎДА ВАЙНЫ

У МАГУТНЫМ патуку ваеннай прозы апошніх гадоў нельга не заўважыць адной характэрнай рысы, якую, мабыць, хутка можна будзе назваць тэндэнцыяй, — імкненне паказаць грозныя гістарычныя гады як цяжкі груз памяці народнай. Гэты груз, унутраная ўсхваляванасць становіцца такім ужо непасільным, што прыводзіць да трагічнай развязкі. Вайна прадаўжае забіваць людзей праз дзесяцігоддзі. Яна, як рэха, не-не ды і адзавецца чымсьці жыццём, чымсьці болем.

Пра іх, хто, нягледзячы на мірны час, на блакітнае неба, на яркае і гэткае добрае сонца, помніць кожную хвіліну вайны, помніць і... не хоча помніць навошта? Гэта ж так балюча! — піша Віктар Казько. Письменнік,

В. Казько. Суд у Слабадзе. Аповесць, «Полымя», 1978, №№ 1—2.

які ўвайшоў у літаратуру параўнальна нядаўна, але ўвайшоў уладна, як гаспадар. Са сваім разуменнем жыцця, са сваёй памяццю вайны. Нават у такіх, здавалася б, «мірных» аповесцях, як «Дзень добры і бывай» і «Цёмны лес — тайга густая», ён, з мэтай глыбокага высвятлення духоўнасці сваіх герояў, ахвотна звяртаецца да больш ці менш шырокіх рэтраспекцый — паказвае мінулыя ваенныя дні.

Героі пісьменніка заўсёды памятаюць аб мінулым, таму што ўсё можна знішчыць, чалавечую ж памяць — ніколі. Аб гэтым і яго новая аповесць «Суд у Слабадзе». Аповесць-рэквіем. Страсная, абвінавачваючая прамова аў-

тара, які заўсёды памятае пра тых, хто патрабаваў «жыцця, ежы, сокаў у зямлі», патрабаваў, добра ўсведамляючы, што ўсё часова, што ніякія сокі не могуць уліць у іх жыццё, даўно скончанае: «...Козелы, Марусевічы, Лецечкі паміралі ў тое лета і ў іншыя леты ў іншых дзетдомах. І ў іншых дзетдомах былі таксама свае Лецечкі, свае Марусевічы, свае Козелы, з'яднаныя адзіным лёсам, адзіным страшным маленьствам, якога многія з іх... і не памяталі, а тыя, якія памяталі, не хацелі памятаць, хацелі пазбавіцца ад гэтай сваёй памяці, таму што жудасней за іх дзіцячы ўспаміны на зямлі ўжо нікога не было, не магло быць. Тут, на зямлі, толькі рас-

пачаўшы жыццё, толькі распылючышы вочы, яны прайшлі праз тое, чаму яшчэ няма назвы». Аналітычная думка пісьменніка стала больш вострай, бязлітаснай, голас аўтара загучаў моцна, рэзка, ніякіх кампрамісаў: праўда, толькі праўда, няхай самая страшная. Верны свайму прыпынку, пісьменнік дзень учарашні вымярае днём сённяшнім. Але калі, напрыклад, у «Высакосным годзе» або ў «Аповесці аб беспрытульным каханні» гэтыя часавыя кропкі суіснуюць разам, зліваюцца і пераплятаюцца, то ў новай аповесці дзень учарашні заглашае, а затым і цалкам паглынае дзень сённяшні. У адмаўленні мінулага, якое калечыць

чалавека фізічна і духоўна, заключаецца асноўны пафас твора. 17-гадовы Колька Лецечка, дзетдомавец, гадоўны герой, нарадзіўся, як і кожны, хто з'явіўся на гэты свет, для таго, каб неслі светлае і радаснае іншым, нарадзіўся, каб жыць, тварыць, кахаць, але смерць вайны забраў у яго маленьства, радасць, жыццё. Нават такое важнае паняцце, як маці, для яго засталася неразгаданым: «Цішыня, пустэча была яму за гэтым словам, якісьці туман: бацька, матка...» Ды і адкуль яму гэта ведаць, калі «яго забівалі ў Трасцяніцы пад Мінскам, яго жыццём палілі ў сялянскай хаце ў вёсцы Сучкі, яго стралялі ў безыменнай вёсцы, яго за-

копвалі жыццём у зямлю, яго забівалі, нішчылі па кроплі ў нямецкім кіндэрхайме. Ён паміраў на кожным кроку, на безыменным, усеным трупамі вясковым шляхам... Ён ужо стаіўся паміраць».

Колькі помніць сябе Лецечка-Ліхалецечка, ён заўжды паміраў. І ў жыццё гэта ён з'явіўся са смерці, — так яму гадоўны герой, нарадзіўся, каб потым яшчэ раз уваскрэснуць, вярнуцца да жыцця, няхай нават у якасці «часовага недаробка», і дажыць, каб стаць гадоўным абвінавачаным і суддзёй былых катаў зондэркаманды. Разам з Захар'яй, дзедам Нічыпарам, бабай Зосяй, Васькам Козелам, Стасем Марусевічам...

Колька ўпарта, дзень за днём, ходзіць у Дом культуры на суд, ён не мог не хадзіць туды, таму што і там ён павінен раскажаць аб людской памяці, аб тым, што «суд ідзе, ідзе па зямлі». Ня-

ДАСЛЕДУЕЦЦА ПАМФЛЕТ

ПАВЕЛ ТНАЧОУ, даследчык памфлета, сваю новую кнігу цалкам прысвяціў вывучэнню спецыфічнага жанру гэтага віду публіцыстычнай дзейнасці пісьменнікаў і журналістаў. Перш-наперш аўтар высвятляе прычыны і крыніцы з'яўлення памфлетных форм.

Памфлет — «дзіця» вострай ідэйнай барацьбы. Якім і чаму ён склаўся пад пяром Івана Грознага і Андрэя Курбскага, Вальтэра і Бялінскага, нашых сучаснікаў Галана і Бялева? Даследчык прыходзіць да высновы, што гэтая літаратурная форма ўзнікае тады, калі публіцыст, выкрываючы памылковыя погляды апанента, даказвае сваю правату.

Аўтар пераканаўча даводзіць, што памфлет — не замкнёны ў сабе жанр, а жанр-гібрид, які, аднак, дае падставы характа-

П. Тначоў. Межы жанру. На рускай мове. Мінск, Выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна, 1977.

ПРАЗ ПРЫЗМУ ФАКТА

Рэкамендацыйны паказальнік «Дзіцячая літаратура БССР», які склалі Клаўдзія Навуменка і Вольга Сабалеўская, выпусціў навукова-метадычны аддзел бібліятэказнаўства Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна. У яго ўключаны назвы кніг, выдадзеных на працягу 1971—1975 гадоў. Сярод іх — арыгінальныя творы, пераклады на рускую мову, а таксама выданні пісьменнікаў народаў СССР і творы замежных аўтараў, якія выходзілі ў Беларусі, навукова-лапулярная літаратура і літаратура ў дапамогу мастацкай самадзейнасці. Прыводзяцца таксама назвы рэцэнзій і тыя рэспубліканскія, абласныя перыядычныя выданні, у якіх яны змешчаны. Есць алфавітныя паказальнікі аўтараў, назваў кніг, прозвішчаў рэцэзентаў і мастакоў-афарміцеляў.

Уступны артыкул «Векапомным Кастрычнікам народжаная» напісала кандыдат філалагічных навук Маргарыта Яфімава.

Паказальнік з'яўляецца працягам ранейшых трох выпускаў рэтраспектыўных бібліяграфій «Дзіцячая літаратура БССР» — за 1945—1960, 1961—1965 і 1966—1970 гады.

рызаваць яго як «асобны род літаратуры».

Бялінскі і Чукоўскі, Галан і Маруа, Адамовіч і Нікалаеў, класікі рускай і еўрапейскай літаратуры — абагульняючы гэты багацейшы вопыт, П. Тначоў імкнецца дакладна аформіць сваё разуменне памфлетнасці: «Гэта ўсё тое, што надае твору саркастычнасць, гнеўнасць, выкрывальнасць, злабадзённасць, высокую ідэйнае і грамадзянскае гучанне. Гэта, нарэшце, усё тое, што прымушае чытача перажываць, думаць, рабіць высновы, абагульненні».

Як жа ірышталізуецца памфлетнасць у эпічных формах? Вывучаючы творчасць Ларні, Чапека, Шэрэда, Адамовіча, Лагіна, даследчык адказвае на гэта пытанне. Услед за ім мы ўгледзімся ў памфлетную манеру пісьма, якая вызначае і кампазіцыю твора, і яго сюжэт, і стылістычны фарбы.

П. Тначоў дае магчымасць (на прыкладах са Свіфта, Галана, Ларні) унікнуць у мастацкую прыроду эпічнай памфлетнай манеры, народжанай ад «скрыжавання» рамана, пазмы, апаўдана, аповесці з уласнай публіцыстыкай. Ён робіць гэта жыва, не грашыць прыблізнас-

цю ацэнак, выяўляючы элементы архітэктонікі эпічных памфлетных форм: канфілікт, інтрыгу, кампазіцыю, пейзаж і г. д. Удалым атрымаўся аналіз «Хатынскай аповесці» Адамовіча, параўнанне стылістычных функцый пейзажу ў «Антоніўскіх лубянах» Буніна, «Чацвёртым пазванчу» Ларні, «Цаліне» Галана.

Гаворачы аб межах памфлетнага жанру, аўтар спіроўвае нашу думку ў бок аб'екта вывучэння: «Памфлетныя формы заўсёды пранізваюць глыбокія думкі, якія пафасна і эмацыянальна перадаюцца чытачу. Такім чынам, і гэтыя асаблівасці чыстых аналітычных жанраў пераходзяць у памфлетныя формы. Але кожны жанр мае, акрамя агульных, яшчэ і свае рысы, асаблівасці. СВАЕ рысы і асаблівасці маюць і аналітычныя памфлетныя формы».

Гэтыя рысы і асаблівасці абгрунтаваны вывучаны П. Тначоў: у апошнім і найбольш аб'ёмным раздзеле, насычаным назіраннямі над артыкуламі Чарнышэўскага, Дабралюбава, Міхайлоўскага, Горнага. Тут і арыгінальнае вытлумачэнне творчых прынцыпаў вядомага нашага журналіста М. Стурюа. Даследчык пастаянна звярае

свае мераванні з асновамі творчымі разважанымі У. І. Леніна, які з'яўляецца адным з буйнейшых майстроў памфлета.

Праўда, не ва ўсім можна пагадзіцца з аўтарам. Так, паслядоўна супастаўляючы свае тэрміны з тэрмінамі Маруа, П. Тначоў павінен быў, думаецца, матываваць неабходнасць укаранення ў навуковы ўжытак прынятай ім тэрміналогіі: па-першае, да гэтага абавязвае аўтарытэт Маруа, па-другое, такая неабходнасць пацвярджаецца логічнай назіранняў самога аўтара.

Гаворачы аб працэсе ўтварэння памфлетных форм, П. Тначоў выдзяляе ў кампазіцыі кнігі раздзел «Страты і набыткі». Ян нам здаецца, гаворка тут больш ідзе аб набытках памфлета, структуры ягога узабагачаецца сродкамі рамана або апаўдана. А што ж траціць памфлет? Адказу на гэта няма.

На жаль, аўтар не спасылаецца на вопыт выдатных савецкіх памфлетыстаў, як Э. Генры, Д. Заслаўскі, І. Эрэнбург.

В. НЯФЕДАУ, кандыдат філалагічных навук.

ПЯШЧОТНА, ЗАМІЛАВАНА

Відаць, трэба мець нейкі асаблівы характар, чуйнае і добрае сэрца і, безумоўна, незвычайную назіральнасць, каб пісаць творы для дзяцей, каб умець убачыць тое, што іншыя дзят заўважыць не могуць. Ну вось, хоць бы такі выпадак, што адбыўся з Адаішкай і Двойкай:

Пачалі стагнаць і войнаць
Пад анном Адаішка з Двойкай,
Вучні выгналі са школы,
Выгляд маюць невясёлы.
— Ну куды прайсці, пралеці,
Хто цяпер нас будзе песьціць?
— Ша... — прамовіла Адаішка, —
Пастаім мы тут з гадзінку,
Можа, хто ўцячэ з уронаў,
Ранец ніне недалёка,
Забяромся ў ранец разам,
Там размесцімся адразу.

Станіслаў Шушкевіч умее таісама паназваць сітуацыю, у якой добра раскрываюцца рысы характару юных герояў, бачыцца, чым хто

С. Шушкевіч. Барадаты намар. Вершы. Для дзяцей дашкольнага ўзросту. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

жыве, пра што думае, да чаго імкнецца. Паэтызацыя кожнай рэчы, аб якой ідзе размова, у С. Шушкевіча набывае вельмі яскравую выразнасць і завершанасць.

У творах С. Шушкевіча няма толай дыдантыкі, лабавай павучальнасці, сумнага настаўлення. Ён толькі паказвае, малюе, апавядае, але робіць гэта эмацыянальна ярка, даходліва, патхніна. Вывад жа павінен зрабіць самі чытачы. Можа, таму такія натуральныя ўсё карціны побыту і жыцця жывёл у вершы «Звярынец».

...Малпы ўжо разнеслі вясці,
Што дадуць ім хутка есці,
Пысу высунаў шанал,
Ён яду даўно чанаў.

У кутку малы лют,
Лапнай чухае живот.

Сваю творчасць С. Шушкевіч прысвяціў дзецям. Ён адрасаваны амаль усе яго ініцы. Знаёмчыся з апошнім зборнікам «Барадаты намар», яскрава бачыш — не старое душой паэт. Паранейшаму дорыць ён і цяпло, і дабрнню, і шычыру любоў: тым, каму адрасуе свае светлыя, мудрыя і простыя паэтычныя радкі, паранейшаму піша пяшчотна, шычыра, замілавана.

Іван ПАУЛЮНОУСКИ.

РАЗГЛЯДАЮЧЫ сучасную савецкую літаратуру, многія даследчыкі, у тым ліку і такія аўтарытэтыя, як Аляксандр Аўтарэнка, адну з вызначальных рыс яе бачаць у «бесперапынна ўзрастаючым даверы да простага чалавека». З гэтым нельга не пагадзіцца, бо сапраўды ва ўсіх больш-менш значных творах прозы апошніх гадоў заўважэцца «павышэнне маральнага патэнцыялу, наглыбленне і ўтанчэнне інтэлектуальнага і душэўнага свету» герояў.

Падобнае імкненне разгледзець сапраўдную душу рабочага чалавека, раскрыць шматграннасць ягонага ўнутранага свету, шырыню сацыяльнага кругагляду назіраецца і ў рамана Кацярыны Шавяльвай «Аляксандраўскі сад», падзеі якога разгортваюцца на адным з буйнейшых заводаў краіны, што знаходзіцца ў абласным цэнтры, на працягу двух гадоў — 1970—1971...

У цэнтры ўвагі пісьменніцы не толькі праблема «чыста» вытворчых (завод - пастаўшчык несвоечасова, а галоўнае — перытмічна завозіць неабходныя для зборкі дэталі, у вышкі чаго на прадпрыемстве аўралы, штурмаўшчына), а і тыя, не менш важныя, якія так ці інакш уплываюць на яе. Гэта — арганізацыя сацыялістычнага спаборніцтва, эканамічнае стымуляванне, маральнае і матэрыяльнае заахвочванне рабочых, выхаванне дастойнай маладой змены, свядомых камуністычных адносін да працы.

Пытанні, як бачым, пастаўлена шмат. Няпроста ў сваёй аснове, напоўненых важным зместам. Усё было б куды прасцей і ясеней, калі б справы на заводзе зусім былі кепска. Знешняе ж там як быццам усё ў парадку: па агульных паказніках прадпрыемства не толькі займае адно з першых месц, але і дэтэрмінава выконвае сацыялістычныя абавязанствы, у тым ліку тыя, павышаныя, што ўзяты наварэдадні XXIV з'езда КПСС.

Дасягаецца ўсё гэта дзякуючы энергіі дырэктара Азолава, добрага спецыяліста, умслага арганізатара, які можа знайсці выхад з самага складанага становішча. Ягонае «прабіўнае» здольнасць да пары, да часу дае належныя вынікі.

Але, паўтараем, да пары, да часу. Письменніца і раскрывае той важны, паваротны момант

К. Шавяльва. Аляксандраўскі сад. Раман. На рускай мове. М., «Советский писатель», 1977.

хай не думаюць тыя, хто забіваў яго, што яны памруць лёгкай смерцю. Ён пойдзе за імі і ў зямлю. Будзе суд і там».

Сон перамяшаны з фантастыкай, мінулае з сучасным, жыццё са смерцю. І выплывае, выплывае прычыхля было ўжо жудасная памяць вайны. Яна велізарным цяжарам кладзецца на знясіленую душу падлетка, перапаўняе параненае сэрца печалавечым болем.

Колер смерці, колер бела-малочнага туману павольна наплывае на Кольку. Ён уцякае ад яго, шукае другія колеры, але знаходзіць толькі сіні і чырвоны, — зноў такі колер чалавечага болю... Няма куды дзецца Кольку, няма дзе яму скавацца ад «шпрыца-змяі», а туман усё набліжаецца і набліжаецца. Колька ўвачавідкі чужае настойліва кіць зямлі: пара... Лецечка ведае, што часу ў яго мала, з-

сім мала, вось таму ён і «зрабіўся апошнім часам якісьці не такі, праніклівы, бачыць нябачнае, чуе нячутнае».

З асаблівай дакладнасцю вылісаны В. Казько старонкі суда. Яны раскрываюць жудасныя малюнкi мінулага і чытаюцца як гістарычны дакумент, арганічна зліты з мастацкай часткай апавядання. Месцамі так і карціць спыніць аўтара: хопіць, даволі, не хапае паветра. Задыхаецца, траціць прытомнасць у зале суда Лецечка, разам з ім задыхаецца і чытаць. Смерць, вакол смерць, балота напоўнена смерцю, у лесе смерць, дарога выслана смерцю... — хіба ж можна ўмясціць усяго на некалькіх старонках гэтулькі жахаў, кашмараў? Можна, шпэчка пасіпелымі вуснамі падлетак Колька Лецечка. І трэба, дадае пісьменнік В. Казько.

Колька Лецечка дайшоў да іспыту, якая ста-

ла для яго невыноснай, праз небыццё вярнулася памяць, каб адказаць на апошняе пытанне: для чаго? Ды для таго, каб стаць суддзёй на зямлі і застацца ім там, у зямлі. Адначасова гэтая памяць стала яшчэ адным стрэлам вайны, прагучаўшы праз дзесяцігоддзі. Колька зразумеў, «што не здолее больш жыць на зямлі з гэтай сваёй памяццю. Бясмятны быў бы, а з памяццю — не... Ён таксама бомба, якая засталася ад вайны, не выбухнула, не грывнула. І цяпер вось-вось ён павінен выбухнуць, грывнуць». Лецечка пакідае жыццё, але пакідае пераможцам, а не пераможаным.

...Ва ўрачыста-напружаным, упарта-злосным шэсці праходзіць выхаванцы дзіцячага дома па вуліцах гарадка, праводзячы ў апошні шлях свайго сябра Кольку Лецечку. У гэтым шэсці ёсць нешта грознае, усе-

сакрушальнае, тут боль і нянавісць, пагроза і ўпартасць, барацьба і страснае жаданне перамагчы, Асноўная ўвага пісьменніка скіравана на вобраз Лецечкі, на дыялектыку яго болю, калі можна так сказаць. Па гэтай прычыне прамыя, адкрытыя дыялогі, характэрныя для творчасці В. Казько, саступаюць месца маналагам, няўласна прастай мове. «Поток сознания» з'яўляецца пераважным у псіхалагізацыі героя, таму што аналіз, рэфлексія — тыповыя становішча характару.

Наглядзячы на ўвесь трагізм, аповесць пазбаўлена песімізму, гэта «торжествующая скорбь», цяжкая праўда вайны, і патрэбна яна перш за ўсё для тых, хто ніколі не бачыў нямецкіх кіндэрхаймаў, хто, гаворачы словамі бабы Зосі, не гарэў на вайне ні душой, ні целам.

Валянціна ЛОКУН.

ЛЮБЛЮ чытаць пісьмы выдатных мастакоў слова. Яны — нібы жывыя, мудрыя сведні часу і ўсяго, чым жыло ў гэтым сэнсе грамадства і што дзеялася ў літаратуры. Нават пісьмы пра зусім прыватныя эпізоды і моманты з жыцця і побыту маюць несумненную вартасць, бо ў іх — рысы і рысачкі чалавеча, чый імя — гонар нацыянальнай культуры. А ведаць гэткага чалавеча як найлепш і найбліжэй — хіба не натуральнае жаданне?

Помню, якое моцнае ўражанне зрабілі на мяне пісьмы А. Т. Твардоўскага — да сярэбы, паэты і пісьменнікаў, да маладых аўтараў (па абавязку рэдактара «Новага мира»). Уразілі яны мяне сваёй выключнай мастакоўскай прыныповаасцю і бескампраміснасцю — скрозь, дзе гаворка заходзіла аб літаратуры, аб не ідэйным і мастацкім узроўні. І вось цяпер нешта падобнае перажыў я над трынаццатым томам новага Збору твораў Януба Коласа («Пісьмы. 1908—1949»). Многія з гэтых пісьмаў мне ўжо былі вядомы, але

ЧЫТАЦКІ ДЗЕННІК ПІСЬМЕННІКА

«ВЫ ТОЛЬКІ, ХЛОПЦЫ, НЕ ЗАУЙЦЕСЯ...»

І паўторна я перачытаў іх з неаслабнай цікавасцю. Ну, а многія тут апублікаваны ўпершыню і вельмі істотна дапаўняюць старонкі біяграфіі вялікага паэта. Думак пры чытанні ўзнікала багата, але адна з іх мяне ўзрушыла асабліва, бо прагучала ва мне нейкі па-новаму, як адкрыццё. Гэта думка пра тое, што Януб Колас у гаворцы аб літаратуры быў вельмі прынцыповы і ставіў гэтую прынцыповасць вышэй усіх іншых меркаванняў. Ведаю, што ніякага адкрыцця тут няма, што інакш і быць не магло. І ўсё-такі... Чамусьці ўразіла мяне імя гэта. Чамусьці задумаўся я імя гэта. Можна, таму, што імя гэтага нам усім так не хапае сёння?

Вось народны паэт піша яшчэ досыць маладым у той час П. Броўку і П. Глебу — пра іх налентыны верш, апублікаваны ў газеце «Звязда» (пісьмо ад 16.4.1937 г.): «Хачу вам па-сяброўску сказаць пра верш некалькі слоў. Не ўдаўся ён у вас. Сухі, рытарычны, напісаны не сэрцам, а халоднаю развагаю, і гучыць ён фальшыва. Няма ніводнай страфы, якую можна пасмакаваць, пацешыцца. (...) Проста смачу — не падабаецца ён мне. Вы толькі, хлопцы, не злуйцеся і не думайце аб маіх якіх-небудзь прытоеных мыслях. Проста нажму тое, што адчуваю». Як бы цікава было сёння прачытаць падобнае ў водгукі сьлянінага майстра на апублікаваны твор калегі і не толькі прачытаць, але і ведаць, што налегга за такую шчырую заўвагу не зазлаваўся, не пакрыўдзіўся, а наадварот — застаўся ўдзячным (як, думаю, былі ўдзячны дзяццё Янубу П. Броўка і П. Глебаў)?

А пісьмы да Сяргея Гарадзецкага! Амаль чвэрць веку цягнулася дружба волата нашай літаратуры з гэтым рускім паэтам. Адносіны між імі былі далёка не заўсёды бліскучымі і ружовымі. Колас на рэд-касць умеў дараніць дружбай, але калі справа датычыла паззіі, стаўлення да паззіі, да творчай працы — о, тут ён рабіўся непрымірны. І не баяўся, што слябра за крытыку можа пакрыўдзіцца, што ад сяброўскай заўвагі разваліцца дружба. «Ты не карэнтны часта бываеш, а разам з тым патрабуеш вельмі вялікай да слябе ўвагі. Заслужы не. Не выплывай на першы план слябе — нават у інтымных думках» (8.8.1947). «Можна прыдумаць і іначай, але для гэтага трэба падумаць і папрацаваць. Ты ж тут прыняў позу непагрэшнага палы, прышоў у стан раздражнення» (2.5.1948). «...Здадзены намі пераклад яшчэ летась ацэнены як незадавальняючы. У гэтым, вядома, няма нічога дзіўнага, так як ён сапраўды меў патрэбу ў сур'ёзных папраўках, над ім трэба было ішчэ грунтоўна папрацаваць. Але ты, на жаль, паспяшаўся раззлавацца і адмовіўся ад далейшай працы» (25.6.1948). «Друг мой дарагі, блда ўся ў тым, што ты засвоў звычайну рубіць з пляча, не думачы, ці верны ўдар тапара ці не. (...) Ты не злуйся, а больш самакрытычна пастаўся да слябе самога» (10.9.1948).

Вось так пісаў слябра слябру. І амаль кожнае з гэтых пісем заканчваецца нязменным «цалую».

А колькі Колас робіць канкрэтных заўваг па перакладах яго твораў, як настойліва патрабуе выправіць асобныя радкі і нават словы! «Увогуле пераклад зроблены зусім не блага. У двух месцах усё ж трэба зрабіць папраўкі» (17.3.1936). «Твой пераклад добры. Мая жонка ў захваленні. Падабаецца ён і мне. І ўсё ж я хачу выказаць некаторыя свае меркаванні. Ці нельга два другія радкі першага куплета зрабіць так: «Тыш і мир ісходят На душу мою»? Тут справа датычыць размяшчэння слоў: «Душу охватила Тишина мою» (22.3.1937).

Гэтак жа канкрэтна выказваецца Колас не толькі па перакладах сваіх твораў, а, напрыклад, і па перакладах С. Гарадзецкага з Тараса Шаўчэнка (пісьмы ад 29.10.1938 і 31.10.1938). Дзясцілі заўвагі робіць ён па перакладу паэмы «Кадрына», бо не зрабіць — не можа, бо паэма геніяльнага Кабзара павінна па-руску прагучаць выдатна, бо толькі так разумее ён свой абавязак і перад паззіі і перад дружбай!

Не, што ні казыць, а ўрон вялікіх трэба спасцігаць і з такога нямоднага сёння жанру, як эпістэлярны. Бо талент і мудрасць волатаў духоўнай культуры народа выяўляліся ва ўсім, што было іх жыццём, іх працай, іх паўсядзённым чалавечым бытам.

НІЛ ГІЛЕВІЧ.

НЕ ТОЛЬКІ ДВА ГАДЫ...

у жыцці калектыву, калі рабочыя ўпершыню па-сапраўднаму задумаліся над тым — хто яны ёсць на самой справе. І як ні дзіўна, усё пачалося ў перадавой брыгадзе прадпрыемства, брыгадзе мантажніц, якую ўзначальвае Аляксандра Лаўрушына. Пачалося, можна сказаць, з... неверагоднага. Мантажніцы засталіся незадаволеныя дапамогай, якую яны атрымалі незаконна.

Сітуацыя ў многім характэрная для «вытворчых» раманаў апошніх гадоў, калі рабочыя ўжо не могуць ісці па кампраміс з сумленнем, падманваць дзяржаву. Менавіта падобныя творы меў на ўвазе і Л. І. Брэжнёў, калі ў Справаздачым дакладзе XXV з'езду КПСС гаварыў: «І нават такі, здавалася б, прыватны выпадак, як пытанне аб прэміі для брыгады будаўнікоў, набывае шырокае грамадскае гучанне, становіцца прадметам гарачых дыскусій».

Сутыкненне розных думак, поглядаў і меркаванняў адбываецца і на старонках «Аляксандраўскага саду». Паступова кола дзейных асоб рамана пашыраецца. Спачатку дзеянне разгортваецца вакол самога дырэктара, галоўнага эканаміста Вольгі Пахомавай, мантажніцы Марыі Крупіцынай, потым мы «сустрэкаемся» з маладой мантажніцай Юляй Дзяругінай, брыгадзірам Аляксандрай Лаўрушынай, сакратарамі абкома партыі Рогалевым і Чаранковым, рэдактарам абласной газеты Андрэем Вагранавым і многімі іншымі, людзьмі вельмі непалобымі адзін на аднаго.

Праз увесь раман праходзіць яшчэ адзін свосааблівы вобраз — вобраз чалавечай памяці. Да гадоў камсамольскага юнацтва, калі яна была дэлегатам X з'езду ВЛКСМ, звяртаецца ў думках Вольга Пахомава, адна з галоўных герояў твора. Гэтае вяртанне ў юнацтва — не толькі жаданне прыгадаць першую сустрэчу з Вагранавым, якога яна тады пакхала на ўсё жыццё, а і імкненне ў нечым далучыцца да ідэалаў маладосці, душэўна ачысціцца гэтымі ўспамінамі.

Разам з тым, пісьменніца далёкая ад думкі, што ўсё ранейшае патрэбна прымаць у гэтым, чыстым выглядзе. Пахомава часам зашмат жыве сваёй памяццю, і гэта ў нейкай ступені стрымлівае яе духоўны рост.

Аднак падобная часавая замаруджанасць асабліва сказалася ў жыцці Лаўрушынай, якая, з'яўляючыся выдатным спецыялістам, ужо не можа па-сапраўднаму зразумець сённяшняю моладзь, яе запатрабаванні і імкненні.

На заводзе ўсё і адбылося з «бунтарства» даўчат, якім надакучыла залішня апека старэйшых. І тут К. Шавялёва ўзімае яшчэ адну важную праблему, праблему перамяненні пакаленняў, уземаадносін старых кадравых рабочых і моладзі, што прыйшла да станка пасля заканчэння школы.

Душэўная нефтаймаванасць Юлі Дзяругінай — яскравае сведчанне сацыяльна-маральных шуканняў той часткі моладзі, якая ў сілу свайго неспакойнага характару апантана прагай самастойнай дзейнасці, але, на жаль, яшчэ не заўсёды знаходзіць правільнае прымяненне энергіі, бо яе не разумеюць, не хочуць зразумець старэйшыя, мяркуючы, што ёсць праблема куды больш важная. Але дзяўчаты, падобныя Юлі, «не хочуць заставацца аўра-ліць за грошы, але яны хочуць ісці на суботнікі і бескарысліва будаваць стадыён». Гэта тыя адносіны да працы, што якраз і сведчаць аб «утанчэнні інтэлектуальнага і душэўнага свету» чалавеча, аб яго камуністычнай свядомасці.

Цікавым, складаным і разам з тым на дзіва праўдзівым атрымаўся вобраз дырэктара завода Азолава, чалавеча, кіраўніка і спецыяліста, які штодня сутыкаецца з многімі людзьмі, прымае рашэнні, ад якіх залежыць і выкананне плана, і задавальненне маральных і матэрыяльных запатрабаванняў рабочых.

На жаль, за вытворчымі паказчыкамі, за імкненнем да выканання плана любой цаной, любымі сродкамі Азолаў не бачыць канкрэтнага рабочага чалавеча. Ды яго і нельга заўважыць з-за пастаянных аўралаў, з-за первознасці на вытворчасці. Герой К. Шавялёвай паступова прыходзіць да няправільнай у сваёй аснове тэорыі «чыстай» вытворчасці, калі кожны чалавек на прадпрыемстве патрэбен толькі як выканальніца пэўнай функцыі «Пункт гледжання, — прызнаецца Азолаў сакратару парткома завода, — у мяне адзін і той жа: нішто не павінна адцягваць увагу рабочага ад яго вытвор-

чай задачы». Здавалася б, клопаты кіраўніка зразумелыя, але ж Азолаў і супроць суботнікаў (не звязаных з вытворчасцю), і супроць будаўніцтва моладдзю стадыёна, бо гэта будзе «стамляць, адцягваць увагу ад галоўнага — ад задачы павышэння прадукцыйнасці працы».

Праўда, Азолаў не быў бы Азолавым, калі б і тут не знайшоў выйсце са становішча. Узвясцішы ўсё «за» і «супроць», ён ідзе на свосааблівы кампраміс, паколькі размовы наконт суботнікаў зноў жа будуць адцягваць увагу моладзі ад галоўных спраў, дырэктар дае згоду на суботнікі.

Вядома, Азолава сёння ні ў якім разе нельга называць тыповым кіраўніком прадпрыемства, аднак, на жаль, яшчэ дзе-нідзе сустракаюцца падобныя дырэктары, і барацьба з «азолаўшчынай» павінна вестца прама і рануча.

Юля Дзяругіна, брыгадзір слесароў-зборшчыкаў Валодзі Вепрыкаў, мантажніца, самадзейная мастачка Марыя Баброва — лепшыя прадстаўнікі сённяшняга рабочага класа, што мысляць па-дзяржаўнаму, ведаюць сабе сапраўдную цану, ганарыцца сваёй прафесіяй. Вельмі правільна гаворыць Вепрыкаў Вольга Пахомавай: «...паважаю я інжынераў і вучоных... Але бывае, што рабочыя разумее не горш інжынера, нават лепш, божа мой! А інжынер, на-мойму, толькі той сапраўдны, які разумее ў рабочай справе».

Раман «Аляксандраўскі сад», праўда, не пазбаўлены і пэўных аўтарскіх пралікаў. Месцамі, асабліва ў дыялогах, калі скрыжоўваюцца розныя думкі герояў, адчуваецца дыдактычнасць, рыторыка. Апаўдана часам неапраўдана зцягваюцца падрабязнасці з учаранняга і сённяшняга жыцця Пахомавай. Крыху штучным выглядае і вырашэнне ўсіх вытворчых праблем, хоць для прыняцця канкрэтных мер і былі важкія падставы.

У цэлым жа твор заслужоўвае пільнай увагі. К. Шавялёва, узяўшы надзённымі праблемамі нашага жыцця, змагла намалюваць цікавыя чалавечыя характары, увасобіць шматгранныя воблікі нашых сучаснікаў, людзей, якія прагнуць маральнай дасканаласці і душэўнай гармоніі.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

ВЫПАДКОВАСЦЬ

Море, нарэшце, сціхла і пацяплела. Каля берага лёгенька, як папяровыя, плаваюць чайкі. Па дзве, па тры, чародкамі. На воллях, какетліва паўзнімаўшы галоўкі і вострыя хвасты. Як нейкія светлыя пілоткі.

Спяваецца ад такога свежасці і красы. Ходзіцца па такім сыраватым і цвёрдым пяску.

З пяску такога добра лепяцца каля вады розныя «гарэльфы». Бачыў учора ўвечары, як адзін падлетак займаўся гэтым. Ды зацікавіў не ён, не яго работа, а тое, што убачыў раней, на пустым ужо беразе.

Галава русалкі. З кучаравай раскошнай прычоскай, з пацеркамі з каменчыкаў, з кветкамі з карычнева-зялёнай ціны — вяночак над ілбом. І ўсмешка — жывая і мілая.

раецца Ш., хоць і сам ён любіць узяць «тады, калі можна». Такі быў харошы хлопец, наш Т., такі здольны артыст у нашай колішняй самадзейнасці, а цяпер за дзень выпівае некалькі бутэлек «чарніла» («Лучистое», «Популярное» і «Вермут» — «з каламутай на дне»), а потым сядзіць пад сцяною сельмага і «строіць камедыю, як у якім кіно» — лаецца з індыком, які балбоча перад ім...

І ісці мне не трэба туды, каб убачыць гэтае жыццё, усё ўяўляецца па расказах. Не трэба і не хочацца.

А гэты ж сельмаг, што здалёк упрыгожвае вёску, а наша вёска — толькі часцінка нашага свету... Што тут рабіць?

АДКРЫЦЦЕ

У лесніка дзве замужнія дачкі-блізнячкі, па дваццаць пяць гадоў, але адна здаецца старэйшай, бо

Янка БРЫЛЬ

З ДІРЧНЫХ ЗАПІСАЎ

Падумалася цяпер: выпадковасць гэта ці талент? А колькі ў талента выпадковых знаходак? Знайшоў тую русалачку, прайшоўшы даволі далёка па беразе. Сляды курортнікаў абмінулі яе, аднак усмешкі ўчарашняй ужо не было: за ноч зняло яе толькі сырасцю, ці, можа, і дожджык які раскляваў. Ужо таго «чуть-чуть» няма — «выпадковасць» прапала.

Бусліны падлетак, стаміўшыся лятаць, асеў на сухую галіну сасны, якая відаць мне за белым полем грэчкі. Доўга ён угрунтоўваўся на той галіне, не складваючы крылаў, а потым — хто тут паверыць? — упаў і паміж голля ападаў да самае зямлі. Там пастаяў спачатку, падумаў, а потым пайшоў паміж дрэвамі пехатою: чорт яго з гэтым лятаннем!..

АЛЬБОМ

Саракагадовая маці, дачка майго даўняга сябра, паказала мне днёмі свой... ну, не талісман які, вядома ж, а проста адзін з прыемных успамінаў маленьства. Той самаробны альбом з маімі вершамі і бравамі малюнкамі да іх, які мы з братам падаравалі ёй... трыццаць пяць год таму назад. І мне цяпер стала ад гэтай, зусім нечаканай сустрэчы з тым падрункам, вельмі прыемна, можа, не менш, чым ёй калісьці было.

І тое прыгадалася, як мы рабілі альбом, як нам здавалася, што праца тая — толькі пачатак таго, што мы будзем рабіць. І сум па брату яшчэ раз вярнуўся: не толькі таму, што яго ўжо даўно няма, але і таму, што ён не здзейсніўся як мастак. І сум толькі мой: што я так мала пісаў для дзяцей, хоць і марыў калісьці быць толькі дзіцячым пісьменнікам. А разам з сумам прыйшло і радасці трохі: ад тых, няхай сабе сціпных, удач, што былі, і ад надзеі, яшчэ ўсё надзеі на ўдачы, што будуць. І тое, нарэшце, прыйшло, ужо амаль невытлумачальнае, што прасвечвае радаец сустрэчы з альбамом — яшчэ адно пранікненне ў чароўны свет паззіі маленьства.

І таму я так рады бываю, што адзін з маіх маладзейшых сяброў, па адукацыі жывапісец, не графік, стаў добрым ілюстратарам дзіцячых кніжак. У кожнай ягонай удачы я адчуваю і мой нейкі... як быццам удзел, бо гэта ж я зараз і яго гэтым жаданнем.

Багдановічова «Я не самотны, я кнігу маю» зачаравае сваім глыбокім падтэкстам, спалучаным з трагізмам прастаты. У падтэксце гэтым і тое, што ў Пушкіна: «Нет, весь я не умру» — усведамленне, прадчуванне свае несмяротнасці, што і ў выпадку з Багдановічам апраўдалася для нас, нашчадкаў.

Вельмі пасрэдны, але дастаткова самаўпэўнены паэт за трыбунай.

— Прачытаю вам свой новы верш. Верш — без назвы.

І ўздыхнуў. Як быццам толькі ў гэтым і бяда.

ПАД ШЫЛЬДАЙ

На новым і ў нашай вёсцы сельмагу раскошная шылда: «Товары пovesневнога спраса», Прачытаўся гэта з падтэкстам — прыкрым і страшным.

З таго часу, калі я падлеткам чытаў «Так што ж нам дзелаць?», успомнілася цяпер тое найпразаічнайшае «отхожее место», якое было толькі знакам, што... прыльняцца можна вакол яго, дзе і як хочаш. Дык вось навокал новага, тыпавага сельмага на Лявонавай гары «повседневно» п'юць ды п'юць, ужо не чаркамі, не шклянкамі — бутэлькамі. Ажно аб-

дзіца ў яе большае. Голас прыгожы. Калі мы спявалі ўвечары каля вогнішча, яна хораша прытулілася да мужа, спакойнага хлопца, і, ведучы сабе цану, усё настойвала ў песні «Мой костер в тумане светит» на яшчэ адной страфе:

Ты да я — нас будет двое,
Ты вздохнешь, я повторю,
Сердце скажет поневоле:
Одного тебя люблю.

За год пасля таго вечара некалькі разоў успамінаўся мне яе голас, і думалася, што страфа гэтая — фальклор, дадатак. Сёння нарэшце правярыў у Палонскага: так, гэтага няма. І раптам, у каментарыі, новае «адкрыццё»: музыка тут — Чайкоўскага!..

Успомнілася хваляванне, якое адчуў калісьці на вясковым сваяцкім вяселлі, пачуўшы гэтую песню, яе цудоўную мелодыю з гармоніка і скрыпкі, у пустой яшчэ хаце, ужо з накрытымі сталамі, але яшчэ без вясельнікаў. Нейкі час гэта нават здавалася тэмай, як тое «кукурыку» на кларнеце, што не вымучылася ў самастойнае, а ўвайшло ў «Ніжнія Байдуны».

І яшчэ адно прыгадалася, яшчэ даўнейшае: як мы з Шырмай сядзелі побач на занятках універсітэта марксізму-ленінізму, слухалі нуднаватага дакладчыка, а ў памяці маёй (я працаваў тады над «Птушкамі і гнёздамі») не змаўкала царкоўная песня «Не рыдай мене, мати»... Шапнуў пра гэта Рыгору Раманавічу, а стары ўсміхнуўся:

— Галубчык, дык гэта ж Глінка!..

Дождж шуміць і шуміць. Масавая вытворчасць кропель наладжана ў гары выдатна. У адной і той жа хмары. Зрэшты, хмары асобнай няма — суцэльна шэрае, нізкае, мокрае неба.

Здаецца нават, што мора — недзе там далей, у дажджы — павінна сёння значна пабольшаць.

Адзін толькі раз па-летняму загрымела, і гэта здалося пачаткам цікавай гутаркі, а потым — зноў воень і нуда, якой не баіцца толькі цікавая кніга ў зацішнай утульнасці.

ПОЗНІ АГЕНЬЧЫК

Вяселле ад маладога пераехала да маладога — гасцінцам, у суседнюю вёску, за два кіламетры. Адзін з гулякаў забавіўся дома, адстаў і пайшоў пехатою. Зіма, ноч, а ён, вядома, пад чаркай. Брыў насустрэч ветру з ліпучым снегам — у твар. Вецер сарваў з яго шапку, дзяцюк дагнаў яе, насунуў мячэнь, угрунтаваўся на нагах, пайшоў. Доўга ішоў, бясконца доўга — спачатку ўсё на сваю дарогу, на насып гасцінца выходзіў, а потым адчуў, што дарогі няма, што ў завірусе ён — проста кудысьці ідзе... Барозны, раўкі, зноў роўнае, зноў барозны...

Потым, нарэшце, у снежнай, шчымліва-сякучай муці яму паказваўся далёкі агеньчык. Яшчэ адзін роў... Не, тут ён, ужо амаль зусім не п'яны, зразумеў, што гэта не роў, а нізкае рэчышча. Праз нізкі ў снезе дрот агароджы, потым цераз штанкеты ён пералез і, нарэшце, пастукаў у жывое акно!..

Ён быў страшэнна стомлены, мокры, аднак ужо не спалоханы, без прыкметнай на твары няёмкасці — па праву чалавека, якому патрэбен ратунак. Мой брат, братава і дзеці спалі, адзін я, месячны госьць, чытаў у кухні за сталом. На нашу нягучную гаману, спачатку ў сеньях, потым у кухні, ніхто не прагнуўся. Я прымусяў яго распрануцца, надзець сухое, паслаў яму на тапчане, знайшоў і наліў ад прастуды чарку, хлеба, сала, цыбуліну даў. І ён мне расказаў сяк-так, што здарылася. Я сказаў яму спаць, дык сам

ужо больш не чытаў, лёг у хаце. Добра за поўнач. Ён пайшоў, калі ўсё яшчэ спалі, адна толькі гаспадыня ўстала. Надзеў свае даспехі, якія мы учора развесілі каля гарачай грубы, і пайшоў, ужо зусім у цвярозай няёмкасці.

Калі б не мой позні агеньчык, хлопцу было б вельмі дрэнна. У сваёй упартай упэўненасці знайсці спачатку дарогу, а потым якое жыллё, ён брыў наслепе — якраз туды, у той бок, дзе за вёскай (братова хата наводшыбе) пачыналіся крутыя ўзгоркі, сярод якіх, наўпOPERак — глыбокія, «воўчыя» яры...

Я не запомніў, чый ён у сваёй вёсцы, за шэсць кіламетраў ад нашай, а ён ні ў мяне, ні ў братавай не спытаўся, хто мы, хто тут жыве. І гэта яшчэ лепш. Проста помніцца. Вось ужо і шаснаццаць гадоў.

У рэцэнзіі на варшаўскае выданне ваенных ната-так Эфендзі Капіева польскі крытык піша: публікацыя пасмяротная, такому больш верыш, бо яно пісалася без усякага какецтва.

Як быццам нельга какетнічаць перад будучым чытачом, а то і проста перад самім сабою.

НА РАЗДАРОЖЖЫ

Напярэдадні было хмарна, ноччу ішоў дождж, а познім раннем распагодзілася вельмі светла. З акна машыны я любавалася спелай жнівеньскай радасцю родных мясцін, потым спыніўся на ўзгорку і выйшаў, каб нават ціха не ехаць, а пастаяць.

З узгорка, дзе я стаю, відаць тры вёскі, у розных напрамках, бліжэй і далей. У той вунь, далейшай, я ніколі не быў. Бывае так: ездзіш паблізу, нават і думаеш, каб заехаць, а ўсё не збяраешся. І цяпер не змагу. І не толькі таму, што я не сам еду, а мяне вязуць, што дарога наша не туды, — з гэтай вёскай звязаны ў мяне ўспамін, ужо тым часам і даўні, а яшчэ ўсё сумны...

Семнаццаць год таму назад мы ехалі аўтобусам з Мінска ў родную вёску. Мы — гэта я з сястрой, старэйшай вясковай бабуйай, што пагасціла ў мяне, пахадзіла па дактарах і сказала: «Ат, паеду дахаты, усе яны пра адно...» У апошнім аўтобусе было ўжо цемнавата, мы з сястрой сядзелі на розных месцах, яна спераду, а я далей, стары аўтобус дрыгаеў, і я больш бачыў, чым чуў, што сястра, жанчына дэволі-такі гаваркая, прыязная да людзей, разгаманілася са сваёю суседкай. Спачатку яны разоў колькі азірнуліся ў мой бок, а потым сястра кінула мне, паклікала туды, да іх. Я такога не вельмі люблю, ды што ты зробіш — яна настолькі старэйшая за мяне, што я прывык з маленства слухацца яе, амаль як маці. І цяпер вось, я здагадаўся, яна не вытрывала — пахвалілася незнаёмай жанчыне, што той вунь высокі, што ззеду сядзіць, — яе найменшы брат і ён у Мінску пісалець.

Тая жанчына ехала дахаты з хлопцам, якога зноў дарма прывозіла да мінскіх дактароў. У хлопца яшчэ на дзесятым годзе адняліся ногі, не служаць зусім, і колькі дзе з ім не былі — нічога не памагае. Ужо ў васьмым класе, і вучыцца добра, а ў школу носіць яго то старэйшы брат, то сама яна — што год, што месяц то цяжэйшы крыж яе бясконцай Галгофы... Старэйшы брат — трактарыст, хлопец з рукамі, і ён зрабіў меншаму адмысловае сядзенне каля стала, і той сядзіць там, бедны, цэлымі днямі, чытае і піша. І вершыкі розныя састаўляе, сам, са свае галавы.

З-за гэтых вершыкаў сястра і пахвалілася мною, паклікала.

У аўтобусе было ўжо ўключана святло. Не яркае. І я ў ім не вельмі разгледзеў хлопца, які сядзеў далей і цераз праход, займаючы наўпOPERак два месцы. Я пастаяў над ім, пагаварылі, а нешта праз месяц атрымаў пісьмо.

«...Вы мяне, мабыць, успомніце, гэта пішу я, каторы ехаў разам з Вамі з Мінска на аўтобусе. Гэта ў мяне Вы па вачах пазналі, што я пішу вершы. Хоць трохі са спазненнем сваё абяцанне выконваю. Пасылаю Вам свае вершы і буду прасіць, каб Вы мне растлумачылі, дзе, што нядобра, чаму нядобра і як палепшыць...»

Пісьмо цытую цяпер не па памяці: я яго захаваў. А тады, на дарозе, калі я ўбачыў здалёк яго вёску, пісьмо мне толькі прыгадалася сваім нясмелым алоўкам і словамі: «Вы па вачах пазналі...»

Не трэба было так маніць: пра вершы я толькі ад маці пачуў, з вачэй іх не ўбачыў. Але спадзяваўся, хацеў, каб яны былі добрыя. Ён іх прыслаў. Яны былі зусім выразна дрэнныя, адчулася, што безнадзейныя. Аднак жа за імі стаяў не халтуршчык які, а бедны хлопец, з рук якога мне трэба было... няхай сабе не выраваць, дык асцярожна выцягнуць апошні матузок ягонай сувязі з жыццём, з надзеяй мець у ім сваё месца. Страшна было памыліцца, не адгадаць у ім гэтай здольнасці, але ж брыдка і ма-ніць, упэўніваць у тым, чаго няма. Я паслаў хлопцу кнігу, напісаў яму, як толькі змог асцярожна, што ўсё яшчэ наперадзе, што трэба верыць, вучыцца, працаваць...

Той, з кім я ехаў і з кім стаяў на дарозе, любуючыся роднымі мясцінамі, расказаў мне, што бедны хлопец жыве і нічога ў яго не змянілася. Толькі ўжо маці зусім пастарэла, не можа яго на-сіць, а брат па-ранейшаму дружны, добры, уважлі-вы, хоць ужо і жанаты, і дзеці ў яго свае. Можа, нават і вершы ён, той былы падлетак, піша ўсё яшчэ нікуды іх не пасылаючы, нават у раённую газету.

Дык што ж мне заходзіць да яго? Чым мог бы, не дапаможаў, а іншай дапамогі ад цябе не патрабу-юць: беднасці і ў той хаце няма, а на здароўе ты не медык...

А можа, усе гэтыя разважанні — такая, больш-менш зручная, форма ўмывання рук?

Застаюся на раздарожжы. Як і тады, на сонечным узгорку.

А як жа добра бывае, калі, прачытаўшы чужое, можна сказаць зусім па-шчырасці, што нешта ёсць, што нешта будзе!..

Анатолий ВЯРЦІНСКІ

Анатолий Вярцінскі ў складзе дэлегацыі Беларускай ССР прымаў удзел у рабоце апошняй, XXXII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Жывучы наля трох месяцаў у Нью-Йорку, дзе знаходзіцца штаб-кватэра ААН, ён меў магчымасць знамяціцца з зааіянскай рэчаіснасцю, назіраць амерыканскі лад жыцця. Уражанні, звязаныя з гэтай паездкай, і складаюць змест новых вершаў паэта.

Стук малатка.

Пачатак

пасяджэння...

Рэпартаж з Генеральнай Асамблеі ААН

Стук малатка. Пачатак пасяджэння. Глядзіце на залу са свайго ўзвышэння, ацэньваючы момант, старшыня. Нагадвае парадак дня.

Стук малатка гучыць накіштал-сігнала—сказаць, што не сказала яшчэ зала.

Раз мвеш слова, зала,—гавары! Свет словам ўдасканальвай і твары!

Стук малатка. Пачатак пасяджэння. Тут штось ад рытуала пасвячэння: «Мы, Аб'яднаных Нацый люд, выносім злу і войнам свой прысуд...»*

Не слова, можа быць, было ў пачатку.

Ды ў слова веру я ў любым выпадку. І гавару я: «Слова, ты гучы! І хай маўчаць гарматы і мячы!»

Стук малатка. Пачатак пасяджэння.

* Перафразіроўка слоў са Статута ААН.

Прыўзнята-урачыстае ўзрушэнне чуваць у першых словах старшыні, у стоенасці цішыні. Вось на трыбуну ўжо ідзе прамоўца. Не дзеля краснага, здаецца, слоўца. Ёсць словы—пустазелле, пуштацвет. Не імі славіцца зямны наш свет.

Стук малатка. Пачатак пасяджэння. Пайшла па зале сакратарка Джэні, панесла дэлегатам прэс-рэліз, шматзначна вочы апусціўшы ўніз. Як у стыхій, прыродных і жыццёвых, ёсць сіла ачышчальная і ў словах. Жывое слова часам робіць цуд—з сумлення і душы счышчае бруд.

Стук малатка. Пачатак пасяджэння. Якое ў сэнсе ліку і значэння — няважна, важна каб у добры час прамоўлены быў першы сказ. За шылдачкай прызнанай «Беларашн» мы ў зале на чале з міністрам нашым. Вайну ён зведаў, партызан былы, з трыбуны тут вядзе за мір баі.

Стук малатка. Пачатак пасяджэння. Гляджу, якое ў нас тут акружэнне. Не дзеляцца кітайскай тут сцяной...

Бахрэйн—на супраць, Кіпр—за спіной, Бурундзі—злева, а Канада—справа.

Алфавітнае дзейнічае права. Агульныя алфавіт, зала, час... А як наконт агульнай мовы ў нас?

Стук малатка. Пачатак пасяджэння. І мроіцца: знікае адчужэнне. І верыцца: скрозь церні і змрок наперад робіць чалавецтва крок. У слоў, як і ў гадоў, сваё злічэнне, у слоў, як і ў планет, сваё вярчэнне,

свае арбіты, свой кругазварот... Хай кажа слова чалавечы род!..

Стук малатка. Пачатак пасяджэння...

Платны мост

Мы выбіраем шлях найпрост. Нас вабіць зелень, гладзь рачная...

Ды бачым знак, ён азначае, што перад намі—платны мост. Ужо даўно адкрыта ты, даўно абжыта ты, Амерыка.

Ды як Калумб, крычу я «Эўрыка! Я бачу платныя масты!» Той знак мільгае ўсё ў вачах. Ён мае бізнес на прыкмеце: «Раней, чым выбраць мост і шлях, правер, ці ёсць што ў партманеце...»

Мне робіцца не па сабе. Хадзіў і ездзіў ты нямала. Масты страчаліся, бывала. Ты чуў, як дзеўчына спявала у маладой сваёй гульбе: «Цераз рэчку быструю я масточак выстраю. Хадзі, хадзі, мілы мой, хадзі летам і зімой...» Ты ведаў: іншаю цаной знаходзім бераг, веру, мэту. А тут табе: «Гані манету, і супрацьлеглы бераг твой...» Няцяжка уявіць мой стан, як вырас бераг той ў рэальнасці. Ілюзія недасягальнасці развейвалася, як туман...

Могільнік машын

Самотны выгляд кінутых машын, машын без чалавека і без шын, машын без вокан, без руля, без фар, машын—ахвяр...

(«Знімаюць нумар і кідаюць. Хто на абочыне, за горадам, а хто і проста ў горадзе... Чаму, у якім выпадку гэта робіць? Тады, калі машына ўжо ў такім стане, што яе трэба рамантаваць. А рабіць рамонт нявыгадна, бо гэта дорага наштае. Для таго, каб адвезці машыну на зваліну, трэба таксама заплаціць не менш чым 30 долараў. Вось і стараюцца пані-нуць яе тайком, нелегальна. Папярэдне зняўшы нумар... Потым машыну разбіраюць негры—на запасныя часткі для сваіх майстэрняў...»)

Ахвяр—чаго? Абставін? Волі злой, што абыходзіцца без літасці? Ахвяр нявернасці людскай, людскай празмернасці і сытасці?

Дзе тыя добрыя вякі, дзе тыя мудрыя часіны, калі з ашчаднасцю шчаслівай мы падбіралі гайкі і цвікі? Чакайце, паглядзіце, гэта што? Направа, ля падножжа схіла...

—А гэта, гэта могільнік аўто, сказаць інакш: іх братняя магіла. Шафёра я прашу: «Прытармазі. Такога і ў жыцці не ўбачым мы на нашай Белаі і на ўсёй Русі, хоць свет стары нанова перайначылі»

Спыніліся, стаім, глядзім. Металалому груды—тыя могілкі...

Так, мала тут здаровай логікі. Так, сапраўды тут крах ды прах адзін.

Калі ж мы зноў крануліся ў шлях, памроўся, застыў ў маіх вушах кліч з могілак,

гартанна-металічны: «Гэй ты, «Б'юік», гэі ты, «Лінкальн» сталічны!

Чаго імчышся ты на ўсіх парах?

Хіба табе, шаноўны, невядома, што ты ў гасцях яшчэ, а мы ўжо дома? Спыніся і ўшануй наш прах...

І ты, шыноўны «Лінкальн», і ты, «Форд» навейшай мадэлі, і вы, «Кадзілак», «Крайслер», «Шэўралэ», што безуважна імчыцеся міма, і вы, нашы амерыканскія сабраты «Фольксваген», «Вольва», «Дансун», што так безаглядна радуецца сваёй канкурэнтаздольнасці і таксама не звяртаеце на нас ніякай увагі,—усе вы не станеце, спадзяёмся, адмаўляць, што і мы ў свой час гэтак жа, як і вы, збягалі ва ўсім сваім бляску з канвеера, і гэтак жа, як і вы, імкліва імчаліся па шляхах-дарогах... Вы не станеце, спадзяёмся, адмаўляць, што мы ў свой час гэтак жа, як і вы, верна служылі чалавеку, цешылі яго вока, эканомілі яго сілы і час, стваралі яму камфорт. Мы верна служылі яму, а ён...

А ён вось так аддзячыў у адказ. Ён нас—на злом, на лом, на сметнік.

Так, вы яшчэ ў гасцях, ды прыйдзе час...

Ды помніце: з вас кожны ўжо—смертнік. І колькі б вы ні выціскалі міль, наш лёс чакае вас усіх... Амінь!»

* Апошнія тры назвы — маркі машын, якія паспяваюць на амерыканскім рынку, адпаведна, заходнегерманскай, шведскай і японскай фірмы.

Узоры гандлёвай

тэлеракламы

Ты—мой лёс, ты — мая зорка, ю а май ста...

Дзеля цябе скокну з маста на віду ўсяго Нью-Йорка.

Цешуся тварыкам тваім мілым. Ды быў бы мілей ён і цікавей, калі б ты мылася іншым мылам—

фірмы «Камэй».

* Ты мал зорка (англ.).

—Вам не шанцуе, міс, у каханні? —Вы хочаце стаць прыгажуняй, мэм?

Тут сродак адзін: ужывайце крэм «Рэўлон кампані».

Джон, я учора была з другім... Не, я сустрэла не супермэна, не, ён зусім не шэрыф Макена.

Ды ён быў апрануты адменна, быў незвычайны гальштук на ім

Джон, я гатова цябе любіць, быць вернай табе да дамавіны

Але ты для гэтага павінны гальштук якраз такі купіць.

Хочаш, сама ў магазін пазваню? Купіш—зноў вернем згоду і мір

(А на экране—назва фірмы, адрас на Лексінгтон-авеню, паштучная, парная цана, гальштук той фірмы, ён і яна).

Нью-Йорк — Мінск.

Мікола ТРАФІМЧУК

Жыць — гаварыць з травамі.

Жыць — даражыць промнямі.

Жыць — берагчы першаіснае.

Жыць — разважаць над пылінкаю.

Жыць — аддаляць непрыемнае.

Жыць — паскараць пажаданае.

Жыць — не мінаць незабыўнага.

Жыць — абдымаць неабдымнае.

Жыць — словам велічным звацца.

Жыць — за бяссмерце змагацца.

ШЛЯХ

Аднекуль з сінечы, з далечы,

з хаосу з'яў памкнуўся ён, жыццёвы шлях,

шлях чалавечы, у свет

праз жэрла тлумных дзён. Адна з мільярдных траекторый..

І ўсведамляеш сам пазней, што кожны момант —

непаўторны, што прага жыць —

усё мацней; што прыйдзе час —

памеркнуць высі І абарве дарогу даль...

А шлях заўжды прызваны выйсці

на ўсеязную магістраль.

ДА СЛАЎНАГА ЮБІЛЕЮ

У Віцебску адкрылася абласная мастацкая выстаўка, прысвечаная 60-годдзю Ленінскага плана манументальнай прапаганды. На выстаўцы прадстаўлена звыш шасцідзесяці работ. Сярод іх — алейны жывапіс, акварэль, графіка, скульптура і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Тэматыка работ вызначаецца шматграннасцю. У экспазіцыю ўключаны партрэт, пейзаж, нацюрморт, тэматычная карціна. Разам з вядомымі ў рэспубліцы майстрамі смела заяўляе аб сабе і таленавітая моладзь, нядаўнія выпускнікі мастацка-графічнага факультэта Віцебскага педінстытута імя С. М. Кірава.

Глыбокім зместам і адточаным майстэрствам вызначаюцца акварэлі Генадзя Шутава «Полаччына» і «Вясновае поле». Цудоўная па каларыту і арыгінальна па тэхніцы выканання невялікая акварэль «Стары Віцебск» Міхаіла Глушко. Радзе сваім аптымістычным настроем карціна маладога мастака Анатоля Сняжкова «Вясна прыйшла». Сталы прафесіяналізм паказваў Віктар Лук'янаў у сваіх акварэлях «На ўдарных будоўлях» і «У доках Клайпеды». Лірычным настроем прасякнуты пейзаж «Ціхае возера» Ісака Бароўскага. Цікавы па задуме і выкананню партрэт «Брыгадзір» Уладзіміра Кухарава. Сур'ёзны роздум выклікае маляўнічая кампазіцыя Івана Вярэм'ева «Партрэт скульптара». Цяплом і пазычнасцю напоўнены акварэлі Аляксандра Шыёнкі «Рака Лучэса» і Аляксандра Саф'яніка «Украіна». Эфектна глядзіцца літаграфія «На тарфяным полі» мастака Уладзіміра Валькова. Выразная па кампазіцыі гравюра «Браслаўская старына» Уладзіміра Дурава і пейзаж Аляксандра Каржанеўскага «Зімовая аля».

Радуюць творы маладых мастакоў. Так, упершыню выступае мастачка Таццяна Рудэнка, якая паказала два выдатныя габелены «Дрэва маёй Беларусі» і «Наш лянок». Габелены сакавітыя і жывапісныя па каларыту, арыгінальныя па кампазіцыі. Уладзімір Жолудзь выстаўляе тры партрэты (чаканка) сваіх таварышаў-мастакоў. Нягледзячы на невялікія памеры, партрэты сведчаць, што ў калектыў віцебскіх мастакоў уліся сур'ёзны і ўдумлівы майстэр. Нямае і іншых цікавых работ.

А. КАВАЛЕЎ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

«ЗАХАПЛЯЕМСЯ ТВОРАМІ УМЕЛЬЦАЎ»

У народнага ўмельца з Гомеля Рыгора Пятровіча Спірыдонава, былога ваеннаслужачага, ёсць інструмантальная па дрэве карціна «Дым роднага дома». У простым матыве выказана любоў аўтара да мясцін, дзе нарадзіўся, любоў да Айчыны.

Гэтая тэма характэрна для творчасці Р. Спірыдонава, аб чым яскрава сведчыць яго персанальная выстаўка, якая экспанавалася ў абласным цэнтры. «Асенія пералёты», «Іней», «Ранні снег», «У Белавежскай пушчы» — усе яны крапаюць душу, наводзяць на роздум.

Работы Р. Спірыдонава экспанаваліся ў Мінску, Маскве, Чэхаславакіі.

У выставачнай зале абласной арганізацыі Саюза мастакоў БССР было прадстаўлена таксама 70 работ разьбіра Варыса Міхайлавіча Васількова, рабочага Гомельскага станкабудавніцкага завода імя Кірава. Ён таксама ўдзельнік шматлікіх выставак як у нас, так і за рубяжом.

«Захапляемся мастацтвам умельцаў. Фантазіяй, паэзіяй, прыгажосцю, высокім майстэрствам. Да глыбіні душы ўсхваляваны», — такія водгукі глядачоў.

А. ШЫРОКІ.

ПЕСНЯ ЖЫЦЦЮ

У фазе кінатэатра «Кастрычнік» тры тыдні працавала выстаўка твораў самадзейнага мастака з Гомельскай вобласці, заслужанага работніка культуры рэспублікі Міхаіла Мікалаевіча Засінца. Кожны дзень дзесяці і сотні наведвальнікаў з цікавасцю знаёміліся з яго жывапіснымі карцінамі. Іх звыш сямідзесяці. І кожная ў той ці іншай ступені выяўляе асабістае светаўспрыманне, думкі, разважанні чалавека, па-сапраўднаму ўлюбенага ў жыццё.

Большасць работ М. Засінец прысвячае сваёй роднай вёсцы, дзе нарадзіўся, вырас, дзе ўпершыню адчуў радасць працы. У жывапісных палотнах ён расказвае аб тым змесе, якія адбываюцца ў яго вёсцы Мядзведнае, у саўгасе, дзе калісьці працаваў сам. Хвароба прыкавала яго да ложка. Вярнуцца да жыцця дапамагло мастацтва. Першая спроба маляваць не прынесла поспехаў. Узнікла патрэба вучыцца. На дапамогу прыйшоў Усесаюзны завочны ўніверсітэт мастацтва імя Н. К. Крупскай, студэнтам якога стаў М. Засінец.

М. Засінец стварыў каля ста пяцідзесяці работ, якія з поспехам экспанаваліся на абласных, рэспубліканскіх, усесаюзных і замежных выстаўках. Праца мастака заслужана ацэнена дзяржавай і грамадствам. На яго рахунку — мноства дыпламаў, грамадскіх і медалёў. У мінулым годзе ён атрымаў залаты медаль і Дыплом лаўрэата I-га Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных.

У чым сакрэт такога поспеху твораў М. Засінца — аднаго са шматтысячнай арміі народных мастакоў? Сакрэт заключаецца ў той сіле жыццёвай любові, якім ён заўсёды напаяе сваю творчасць. Валодаючы рэдкім дарам філасофскага і паэтычнага мыслення, ён стварае карціны, якія насычаны асаблівай цёпльнай, безмежнай радасцю жыцця. Кожная яго работа цікавая глыбіняй думкі, непасрэднасцю ўспрыняцця. У палатне «Першыя навабелы» закранасца вялікая і заўсёды актуальная праблема ўзаемазвязі чалавека і прыроды. Шмат часу пройдзе, пакуль

вырасце толькі што пачаты дом, а птушкі ўжо ўтульна ўладкаваліся ў сваіх новых кватэрах — шпакоўнях. Аўтар не проста намалюваў убачаны эпізод. Ён умела закрэпае праблему захавання прыроды, праблему кляпалівых адносін да яе чалавека. Такая ж тэма вырашана аўтарам і ў карціне «А жыццё працягваецца», дзе абаяна сухага, спаленага малаккай, дрэва падймаюцца да сонечнага святла дзесяці маладых парасткаў...

Амаль усе работы М. Засінца так ці інакш звязаны з прыродай. Магчыма, у пейзажу ён, мастак, найбольш эмацыянальна, найбольш цікава выяўляе сваё майстэрства, свае асабістыя адносіны да красы роднага краю. У яго пейзажах прырода паўстае ў багатай разнастайнасці. Тут і раніца («Ружовая раніца»), і ў чырвоных барвах вечар, залацістая восень («Залацістая сажалка») і цёплая, насычаная рулівай працай хлебарабаў вясна («Вясняная сяўба»). І ў кожнай рабоце — душа мастака, глыбокае пранікненне ў таямніцы вечнай прыгажосці роднай прыроды, у кожнай раскрываецца свет рэальных рэчаў і вобразаў, якія не проста існуюць, а жывуць цікавым паўнакроўным жыццём. Нічога не праходзіць міма ўвагі. Мастак бачыць блакітную крыжычку, кучаравую каліну з ярка-чырвонымі ягадамі. Ён назірае за малым, што робіць першы крокі, радуецца працоўным поспехам сваіх аднавіскаўцаў. Усё гэта становіцца багатым матэрыялам для творчага асэнсавання. Некаторыя эпізоды пададзены з асаблівай урачыстасцю, сапраўднай святочнасцю, на іншых лясных адбітак задуманасці, лірычнай прыўзняцці, яны насычаны глыбокім паэтычным зместам.

Гледзячы на творы М. Засінца, напоўненыя сонечным жыватворным святлом, душэўнай адкрытасцю, шчырай дабротай, ніколі не скажаш, што аўтар іх — хворы чалавек. Яго боль быццам знікае перад чароўнымі промнямі сапраўднага мастацтва, якое стварае ён на радасць людзям.

Г. ШАУРА.

ВЯЛІКІЯ МАГЧЫМАСЦІ МАЛОЙ ГРАФІКІ

Прайшоў той час, калі трэба было даказаць, што экслібрыс мае тое ж права на існаванне, як і любы твор графічнага мастацтва. Міжнародныя кангрэсы экслібрыстаў, якія праходзілі кожныя два гады (сёлета адбудзецца XVIII кангрэс), біенале сучаснага экслібрыса ў Польшчы (іх было ўжо 8), біенале экслібрыса прыбалтыйскіх рэспублік, усесаюзныя і шматлікія іншыя выстаўкі ў нашай краіне і за мяжой, як і разнастайныя выданні па экслібрысе, прынеслі гэтай відзе малой графіцы вялікую папулярнасць і прыцягнулі ўвагу да яго многіх мастакоў.

У гэтым пераконвае экспазіцыя Чацвёртай рэспубліканскай выстаўкі кніжнага знака, на якой экспануецца 376 графічных мініячур 54-х мастакоў рэспублікі. На мінулай выстаўцы ўдзельнікаў было амаль удвая менш.

Сярод удзельнікаў выстаўкі — такія майстры графікі і экслібрыса, як А. Тычына, А. Кашкурэвіч, У. І. М. Васалыгі, Н. Паплаўская, Я. Красоўскі, Я. Ціхановіч, Г. Ціхановіч, М. Лазавы і іншыя. Адметна рыса выкананых імі экслібрысаў — высокае выкананне майстэрства, разнастайнасць тэхнічных прыёмаў, данладнасць характарыстыкі ўладальніка кніжнага знака. Названыя вышэй мастакі не імкнуцца «зашыфраваць» экслібрыс, зрабіць яго сюжэт недаступным разуменню глядача. Сюжэты іх экслібрысаў звычайна простыя, але гэтыя прастата ідзе ад майстэрства, ад высокай культуры. Тым не менш і ў гэтых мастакоў з'яўляюцца «бессюжэтныя» экслібрысы (Г. Цітовіч) ці экслібрысы з залішняй стылізацыяй вобразаў і ўскладненасцю сімволікі (Я. Красоўскі).

Сярод удзельнікаў выстаўкі шмат маладых мастакоў. Знаёміцца з іх творчасцю цікава, бо гэта дае магчымасць нейкім чынам зазірнуць у будучыню беларускага экслібрыса. Адчуваецца, што асобныя маладыя мастакі разумеюць спецыфіку кніжнага знака і выконваюць цікавыя, высокапрафесійныя графічныя мініячур. Гэта Ю. Баранаў, М. Гугінін, М. Купава, А. Лапіцкая, В. Савіч, М. Селяшчун, У. Ткачоў. Але не ўсе работы маладых раўназначныя па сваіх якасцях, не заўсёды самастойныя ў творчых адносінах. Так, экслібрысы віцебскага мастака Ю. Баранава цікавыя па задуме, выдатна гравіраваныя, «кніжныя» па сваёй форме, але ў іх заўважваецца і несамастойнасць (задаваеш, напрыклад, такіх буйных майстроў экслібрыса, як А. Калашнікаў (Масква) і Г. І. М. Бурмагіны (Волагда)).

У цікавага майстра экслібрыса вырас М. Селяшчун. На выстаўцы экспануюцца кніжныя знакі, выкананыя ім у розных тэхніках. Найбольш паспяхова мастак працуе ў афарце. Трэ-

ба аддаць мастаку належнае: ён ставіцца да экслібрыса вельмі сур'ёзна, гэтак жа, як і да работ над вялікімі лістамі. У графічнай мініячурцы М. Селяшчун вырашае тры ж задачы, што і ў больш буйных творах. Нават падыход з тэхнічнага боку да экслібрыса і станковай гравюры аднолькавы: каларовы афарт, а ў апошні час — падмалёўка акварэльнымі фарбамі. У выніку асобныя экслібрысы мастака не «кніжныя» па сваёй форме. У апошнія гады М. Селяшчун пачаў вельмі ўскладняць сюжэт экслібрысаў, уводзіць у яго складаную сімволіку. Асабліва гэта тычыцца яго самых апошніх работ.

«Мала кніжныя» па сваёй форме экслібрысы і некаторыя іншыя маладыя мастакоў (М. Байрачнага, В. Мікіты, У. Шнарэвіча і іншых). Выкананыя імі знакі нярэдка нагадваюць мікрэстампы, у якія ўведзены неабходны для экслібрыса тэкст. Дарэчы, асобныя мастакі бываюць на дзіва бездапаможнымі пры выкананні шрыфту і ўвядзенні яго ў агульную кампазіцыю мініячурцы. А між тым шрыфт у экслібрысе павінен арганічна спалучацца з адлюстраваннем, больш таго — быць часткай яго. Аб тым, што шрыфт мае важную ролю ў кніжным знаку, можа быць асновай кампазіцыі, сведчаць графічныя мініячурцы І. Капалляна.

Цікавыя пошукі мастакоў у тэхнічным вырашэнні экслібрыса. Арсенал тэхнічных прыёмаў вельмі шырокі. Найбольш адчувальныя поспехі — у гравюры па пласціну і ў тэхніцы глыбокага друку. Некаторыя мастакі (Ю. Баранаў, У. І. М. Васалыгі, Г. Грак і іншыя) дабіліся такога майстэрства гравіравання па пласціну, што іх работы цяжка адрозніць ад гравюры на дрэве. Прыцягваюць увагу каларовыя афарты Г. Ціхановіча, В. Савіча, В. Мікіты, Я. Красоўскага, А. Лапіцкай. У апошнія гады беларускія мастакі часцей пачалі звяртацца да малапапулярнага ў рэспубліцы дрэварыту. Экслібрысы ў гэтай тэхніцы паказваюць М. Лазавы, У. Садзін, А. Мельянец, прычым М. Лазавы выканаў экслібрыс не толькі ў тарцовай, але і ў абразной гравюры на дрэве. Паспрабавалі свае сілы ў дрэварыце Ю. Баранаў і Г. Гран. Трэба, відаць, чакаць, што ў наступныя гады гэта тэхніка знойдзе больш прыхільнікаў.

Нельга не парадавацца і таму, што ў апошні час павялічваецца колькасць экслібрысаў, сюжэты якіх пабудаваны на нацыянальных матывах. Але нельга не адзначыць і таго, што яшчэ шмат якія падзеі з гісторыі нашай рэспублікі і слаўныя сённяшнія справы беларускага народа да гэтага часу не знайшлі свайго адлюстравання ў мастацтве экслібрыса.

Міхась МІНКЕВІЧ.

М. Засінец. «Ружовая раніца».

ЛЯ ВЫТОКАЎ ОПЕРНАГА МАЙСТЭРСТВА

Вось ужо шмат гадоў пры нашай кансерваторыі існуе кафедра опернай падрыхтоўкі. З 1975 года яе ўзначальвае заслужаны артыст БССР Юрый Ужанцаў. Рэгулярна оперная студыя праводзіць творчыя справаздачы, якія, звычайна, выклікаюць вялікую цікавасць і ўвагу слухачоў.

У сваім апошнім справаздачным выступленні студыя прадставіла новы спектакль «Па старонках савецкіх опер», прысвечаны 60-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Ён уключаў сцэны з опер «Міхась Падгорны» Я. Цікоцікага і «У буру» Ц. Хрэнікава. Дарэчы, «Міхась Падгорны» даволі даўно не ставіўся прафесійным тэатрам, так што пастаноўка яго сіламі студэнтаў гаворыць аб імкненні студыі не толькі дамагацца чыста вучэбнай мэты, але і выступаць прапагандыстам беларускай нацыянальнай оперы.

Наогул у разнастайным рэпертуары студэнтаў тэатра шмат твораў, якія не так і часта можна пабачыць на прафесійнай сцэне: у свой час былі ажыццэўлены пастаноўкі «Алена» С. Рахманінава, «Павел Карчагін» П. Падкавырава, «Утайманне свавольніцы» В. Шабаліна. Але і папулярныя, што трывала ўвайшлі ў рэпертуар усіх тэатраў оперы, — «Яўгеній Анегін», «Севільскі цырульнік», «Царская нявеста», «Іаланта», сцэны з «Барыса Годунова», «Фаўста» — атрымалі тут цікавую трактовку.

Для слухачоў падобныя спектаклі — знаёмства з новымі, маладымі выканаўчымі сіламі, для ўдзельнікаў — цудоўная школа акцёрскага майстэрства. Можна быць, не ўсё ў выканаўцаў пануць атрымліваецца, але недахопы з лішкам акупляюцца гарачым, шчырым захапленнем. Бо для многіх з іх, асабліва студэнтаў маладых курсаў — гэта першае выступленне на опернай сцэне.

Студэнты выходзяць са сцены кансерваторыі ўжо добра падрыхтаванымі артыстамі і становяцца асноўнай крыніцай папаўнення складу прафесійных тэатраў. Так, Віктар Скарбагатаў, Вольга Цішына, Генадзь Чэпікаў, якія закончылі ў мінулым годзе кансерваторыю, зараз — станоры ДАТБ БССР.

Важнай падзеяй жыцця студыі стала абнаўленне ў сьветлім навучным годзе яе педагагічнага складу. З Масквы прыехаў малады дырыжор А. Вінаградаў — вучань прафесара К. Кандрашына. З Ленінграда — рэжысёр Т. Карлачова, выпускніца оперна-рэжысёрскага факультэта Ленінградскай кансерваторыі. Яны адразу ж уключыліся ў работу і прынялі ўдзел у падрыхтоўцы апошняга спектакля, аснову якога склаў саміа, бадай, ярны і драматычныя сцэны з оперы.

На фоне вясельнага гуляння, танцаў у «Міхасю Падгорным» — Марыся, якая пануе і люю выдаюць замуж за нялюбага. Цудоўныя сцэнічныя і вачальныя дэзэны студэнткі пятага курса Л. Крывёнак дазволілі стварыць праўдзівы, глыбока трагічны вобраз нявесты. Яе песня «Плача рэчка з ручайкамі» амазалася сапраўднай «ціхай» нульмінацыяй усёй сцэны. Да лепшых эпізодаў адносіцца выкананне В. Цішынай партыі Ганні — сьлёбоўкі Марысі. Асабліва ўражвае і кранае яе глыбока прачулая песня «Гэй, узніміцеся, буйныя ветры», якая раскрывае сюжэтную задуму оперы. Добра справіўся са складанай партыяй Эмітрана Загрэўскага студэнт другога курса У. Барукін.

Другое аддзяленне увазіла слухача ў напружаную атмасферу оперы «У буру»: нечаканая сустрэча ў доме маці яе двух сыноў-ворагаў, якія знаходзяцца ў супрацьлеглых лагерах — антонаўца Леньні і камуніста-партызана Лістрата. Шчырым, арганічным, «важнім» выглядаў у партыі Леньні стажор ДАТБ В. Скарбагатаў. Цудоўна іграла ролю Аксіні студэнтка другога курса Н. Руднева. Цікавым атрымаўся вобраз Старажава ў выкананні другакурсніка А. Галікіна (праўда, яму варта яшчэ старанна папрацаваць над тэхнічнай гучаньня).

У цэлым спектакль удаўся. Усе ўдзельнікі выступалі з вялікім уздымам і натхненнем. Захапленне стала, бадай, галоўнай рысай, якая аб'яднала іх артыстаў, так і глядачоў. Кожны рух, слова выканаўцы выклікалі вострае суперажыванне слухачоў: такому жывому водгукі залы, здаецца, мог бы пазайздросціць і прафесійны тэатр.

Асобна кочацца адзначыць ярае, зладжанае гучанне аркестра. Аркестранты аднагалосна лічаць, што ўзровень выканання прыкметна ўзрос з прыходам новага дырыжора — А. Вінаградава.

Многія знаходзілі ў рэжысуры сведчачы аб імкненні па-свойму трактаваць дэзэны, аб творчым падыходзе да матэрыялу. Цікавы ў гэтых адносінах вясельны хор, дзе на фоне спеваў у майлівыя сцэнах раскрываюцца патаемныя думкі Марысі.

Напэўна, спектакль зрабіў бы яшчэ больш ярае ўражанне, калі б у арсенале паставачных сродкаў студыі былі больш разнастайныя дэкарацыі, наццюмы, рэгулятар святла.

У студыі — шырокая творчыя перспектывы. «Самы галоўны з нашых планаў», — расказвае загадчык кафедры опернай падрыхтоўкі Ю. Ужанцаў, — ажыццэўленне ў наступным навучным годзе — да 60-годдзя БССР — пастаноўкі спектакля «Па старонках беларускіх опер». Антраж таго, будзе пастаўлены шэраг камічных опер: «Тайны шлюб» Д. Чымарозы, «Дырэнтар тэатра» і «Басцён і Басцёна» В. Моцарта. Хутка мае адбыцца творчая справаздача па тэлебачанні, плануецца выездзі з канцэртамі ў Маладзечна, Жодзіна, налгас імя Гастэлы. Думаем таўсама наладзіць абмен выканаўцамі з маскоўскай студыяй — у прыватнасці, оперы «Яўгеній Анегін».

Здаўсяненне гэтых задум — зэрка новых дасягненняў студыі ў падрыхтоўцы беларускай опернай змены.

I. ЗАБРОДСКАЯ.

Народнаму аркестру народных інструментаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна споўнілася 50 гадоў. Палову з іх кіруе аркестрам Міхаіл Арнадзеўвіч Лісіцын. І гэта пад яго кіраўніцтвам калектыў здабуў сьняжніную славу.

Фота М. МІНКОВІЧА.

Станіслаў РЭП'ЯХ

СЛОВА ПАЧЫНАЕЦЦА З ЖЫЦЦЯ

Магілёў, Гомель, Чарнігаў... на адной яны вуліцы-магістралі, гэтыя абласныя цэнтры. Таму і лічу, што ўкраінскі паэт Станіслаў Рэп'ях, які жыў у Чарнігаве, адзін з самых блізкіх. Ужо колькі год «па-суседску» сустракаемся, вітаемся, абменьваемся кнігамі і добрымі словамі і ўзнікаюць ідэі прапанаваць нашаму штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» пісьму вершаў Станіслава Рэп'яха ў зямлі перакладзе, спадзеючыся, што чытач адчуе ў іх выразную жыццёвую ўстойлівасць і паэтычную явнасць.

Навадны слоў пра майго Украінскага сябра, Станіслава Рэп'ях нарадзіўся ў 1938 годзе на Чарнігаўшчыне. Скончыў філалагічны факультэт Вінніцкага педінстытута, Працаваў журналістам. У апошні час ўзначальвае Чарнігаўскае аддзяленне Саюза пісьмнікаў Украіны. Ён аўтар пяці паэтычных зборнікаў і трох кніжак нарысаў. Перыядычна паэтычныя творы з нямецкай, балгарскай, сербскахарвацкай і беларускай моў, якімі добра валодае.

Аляксей ПЫСІН.

І шаблі бліскавіц з залётнай хмары
Шматуюць на кавалкі даягляд...

Усё перабродзіць,
Сціхне калатнеца,
І адлівае апошняй хмаркі цень.
Ты мой навекі, белы-белы дзень,
Ты мой навекі,
Чарнабровы вечар.

З МАЛЕНСТВА

Не было ў таго дзядзькі ні роду, ні плоду,
Дабрыні бракавала, зэшмат было зла.
І самотна ў кутку на канцы агароду
У яго груша-дзічка расла.
І заўжды добрым летам пад цёплым блакітам,
Калі спелі на грушы з напартак плоды,
Нас цягнула туды ўсёўладным магнітам,
На шляху ж — пласты.
Зналі: йгрушы ў дзядзькі з прысмакам кіслочым
І не ўхваляць ніхто наш свавольны спрыт.
Мы сталі цішком перад дротам калючым,
І аж слінікі цяклі — быў такі апетыт.
Адалела спакуса. І грудзьмі мы падалі
За той плот межавы, дзе ажыны раслі.
Потым лезлі на грушы. Напіхалі за пазуху
Жмені йгруш, што й за плату б цяпер не ўзялі.
Раптам — дзядзька!

Хтосьці сконнуў на дол і войкнуў:
— Беражыся! Пад грушаю—шкло...—
Мы зляталі з галін, як пудлівыя сойкі,
Мы зляталі і беглі хутчэй за сяло.
І палалі падшвы ад бліскавак-скалак,
І ў дадатак яшчэ... мяне дзядзька дагнаў.
Пад кашуляй ніводнае грушкі не стала,
Заставалася ў сэрцы гаркота адна.
Гэта ява ці соні? Час ракою бурліваю
Уздоўж рэчышча памяці плына цяча.
Груша ўсохла даўно. Я з сіваю чупрынаю.
Дый дасюль тое шкло мне падшвы пача.

На тых шляхах, дзе вербы ў сіняе,
На тых лугах, што мылоцца расою,
На тых палях, дзе марыва плыве, —
Усё поўніцца і свеціцца табою.

Тваё імя ў спляценні галасоў,
У спевах жаўранка пад сонцам мая,
На ніве ў хвалях спелых каласоў, —
Далёкае і блізкае, як мара.

Тваё імя выгучваюць грамы,
Уносяць сонечных вятроў габоі...
Не будзе ў сэрцы лютае зімы,
Бо я свячуся,
Бо гару табою.

ПЯРО

Рэчка пачынаецца з крыніцы,
З кропляў пачынаецца струмень.
Бор зялёны з лісцяў і ігліцы,
І з любові — сцяг і новы дзень.

Дзе ж пачатак твой, маё пяро,
Дзе калодзеж слоў і думак сталых?
Там, дзе праўда, радасць і дабро, —
На зямлі, што мне звычайнай стала.

У Дзясны красу бярэць вясной,
У вятроў і промняў — парыванне,
У бароў — задумлівы спакой,
У сцягоў — і вернасць і прызнанне.

Голас мой нясець у кожны дом,
Праз лясы — ў зялёную бязмежнасць.
Слова, што сваім узняў пяром,
Сёння ўжо не толькі мне належыць.

Гэта ўсё са мною: спеў трысця,
Дня пачатак сонечна барвовы...
Слова пачынаецца з жыцця
І ўпадае ў акіян жыццёвы.

Мне дадзен гэты белы-белы дзень,
Мне дадзен гэты чарнабровы вечар.
І я з хрусценнем развіваю плечы,
І звонаць бомы соснаў: «Дзень-дзялень!»

Пульс у кожнай жылцы звон шчаслівы,
І я не чую сэрца, я звіню.
Басуе дух. Прывілы Пералівы,
І вольны шлях агністаму каню.

Ён порстка так рвануўся з маёй мары,
Аж травы палаглі і ўздрыгнуў сад.

Георгію ПАПОВУ — 60

З мая споўнілася 60 гадоў празітку Георгію Папову. У сувязі з гэтым праўленне Саюза пісьмнікаў Беларускай накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Георгій Лявонцэвіч! Прыміце нашы шчырыя віншаванні з нагоды Вашага 60-гадовага юбілею.

Вы належыце да таго літаратурнага пакалення, якое набыла свае першыя жыццёвыя ўражанні ў бурныя гады першых п'яцігоддзяў, прагна далучалася да ведаў і культуры, да будаўніцтва новага жыцця.

У часе Вялікай Айчыннай вайны Вы прайшлі франтавыя дарогі ў якасці камандзіра аддзялення санітарнай службы.

Пасля вайны Вы сталі прафесійным журналістам, супрацоўнічалі ў вайсковым друку. Шмат гадоў Вашай дзейнасці звязаны з часопісам «Неман», дзе Вы пэўны час былі адказным сакратаром рэдакцыі, а зараз з'яўляецеся намеснікам галоўнага рэдактара.

Першым Вашым літаратурным дэбютам быў выхад зборніка апавяданняў «В родном полку» (1956 г.). З таго часу напісана шэраг апавяданняў і апавесцей, якія сілалі інігі «Половодзь», «Клок сена», «За трыдзятка зямель», «Поездка в Тростену», «Памяць».

Тэматыка Вашых твораў шырокая і разнастайная. Яны вызначаюцца добрым веданнем жыцця, пранікненнем у псіхалогію чалавеча, стараннай абмалёўкай характараў. Паспяхова Вашы спробы і ў такім своеасаблівым жанры, як фантастыка.

За творчыю і грамадскую дзейнасць Вам прысвоена ганаровае званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР.

Жадаем Вам, дарагі Георгій Лявонцэвіч, моцнага здароўя, далейшых творчых набыткаў, шчасця.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае Георгію Лявонцэвічу доўгіх гадоў жыцця, адзінення новых творчых задум.

Здаўна славіцца беларуская зямля таленавітымі выканаўцамі. Старадаўнія традыцыі музыкі-самародкаў развіваюцца, удасканальваюцца і ў наш час. З вялікім захапленнем музыканты-аматары займаюцца ў самадзейных аркестрах. Далучэнне да мастацтва ўзбагачае іх, павышае культуру, пашырае кругагляд. І, напэўна, ужо не ўяўляе сябе без музыкі былі

навіч адразу згадзіўся дапамагчы.

Ездзілі па вёсках, запрашалі аматараў на першы збор. Вось і першыя ўдзельнікі: Іван Ждановіч, Анатоль Каленчыц, Уладзімір Загароўскі, Платон Налівайка, Мікалай Сідарэнка. Прышлі на рэпетыцыю кожны са сваім інструментам і кожны са сваімі песнямі. Ігралі, слухалі і вучыліся адзін у аднаго.

рогах. Галоўнай задачай раўнік, і ўдзельнікі лічаць пагадну на сяле класічнай вецкай, народнай музыкі. У Асіповіцкім і ў суседніх нах ніводнага Дома культуры клуба, дзе б не выскрестр. Амаль кожны цэрт пачынаецца «Свят уверцюрай» Д. Шастак гучаць музыка з балета бядзінае возера» П. Чайк

ТУТ ЗЯМЛЯ ТАКАЯ...

электразваршчык, а зараз пяснянер з Асіповіч Антон Іосіфавіч Лапшыцкі, які больш за 20 гадоў іграе ў народным цымбальным аркестры раённага Дома культуры. Антону Іосіфавічу 63 гады, і колькі ён сябе памятае, заўсёды цягнуўся да музыкі. Самавучкай асноў балалайку і пасля вайны, у разбураных яшчэ Асіповічах, стварыў ансамбль. А калі пачаў арганізоўвацца аркестр, прыйшоў у яго адным з першых. І ўсіх сваіх балалаечнікаў прывёў...

Дзіўны гэта край — Асіповіцкі. Таленты — у кожнай вёсцы. І народныя ўмельцы славіцца сваімі вырабамі, і спявакі адзіляюць прыгажосцю галасоў і задумлівацю народных песень. А ўжо музыкі-самародкі тут, бадай, у кожнай вёсцы!

Жалейку, лудку, скрыпку, ліру, гармонію — што толькі не пачуеш тут. Але больш за ўсё ў вёсках любяць цымбалы. Самімі музыкантамі змайстраваныя, звонкія і павучыя, яны здаўна былі ўпрыгожаннем кожнага вясковага свята. Таму ўсё часцей стаў задумвацца загадкі раённага аддзела культуры Рыгор Паўлавіч Белыхостаў аб стварэнні ў раёне вялікага цымбальнага аркестра. Неяк паехаў у Ляпіцкі сельскі клуб, каб параіцца з вядомым энтузіястам самадзейнай народнай творчасці, заслужаным работнікам культуры БССР Адольфам Міхайлавічам Цяцэрніным, дырэктарам клуба.

Тут сустраўся і з Мікалаем Іванавічам Барадаўкам, таленавітым музыкантам-аматарам, сямейным інструментальным ансамблем якога карыстаўся тады вялікай папулярнасцю ў навакольных вёсках. Мікалай Барадаўка і сам не раз марыў аб добрым аркестры: вельмі ўжо ўлюбёны быў у народную музыку, песню. І сам пісаць спрабаваў, часам вельмі ўдала атрымлівалася. Яго песні «Беларуская дарагая», «А чаму ж ты не прыйшоў», «Бярозка» вабяць шчырасцю, напэўнасцю і выконваюцца ў многіх кутках рэспублікі. Вядома, Мікалай Іва-

Кіравец аркестрам стаў Іван Барадаўка, а яго сямейны ансамбль — два браты і сын — сталі членамі калектыву.

Было гэта ў 1951 годзе. Першы канцэрт добра запомніўся. Ігралі беларускія народныя танцы і песні «Шастак», «Крыжачок», «Ой, загуду», «Мікіта», ігралі самааддана, віртуозна, і поспех быў вялікі. Пасля першых выступленняў у клуб сталі прыходзіць людзі з пытаннем: «А дзе запісаваць у аркестр?» Састаў пачаўся, маючы.

З 1956 года кіравец аркестрам пачала Галіна Аляксандраўна Мароз, якая прыехала з Мінска. У той час пры аркестры адкрылі дзіцячую студию — рэзерв асноўнай групы, а ў мясцовай музычнай школе — клас цымбалаў. Цяпер і моладзь пачала актыўна займацца ў аркестры. Пашырылі састаў: уявілі баяны, балалайкі, секунду і альт, кантрабасы. Шмат часу ўдзялялі музычнай грамаце. У аркестры ігралі механізатары, токары, электразваршчыкі, слесары, печнікі, чыгуначнікі, якія ніякай музычнай адукацыі не мелі.

Першы экзамен на сталасць — удзел у І Рэспубліканскім аглядзе мастацкай самадзейнасці, што адбыўся ў 1960 годзе. Як настойліва рыхтаваліся да яго музыканты, як хваляваліся перад конкурснымі выступленнямі! І вось — вялікі поспех: дыплом І ступені і права ўдзельнічаць у заключным канцэрце ў сталіцы нашай рэспублікі.

З таго часу аркестр — пастаянны ўдзельнік ўсіх дэкад і аглядаў. Ганаровыя граматы, шматлікія дыпламы, іншыя ўзнагароды — вынік самаадданага творчага працы музыкантаў-аматараў.

Двойчы, у 1965 і ў 1974 гадах, аркестр прадстаўляў беларускае мастацтва на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве. Гэтыя паздкі сталі яркай старонкай у творчым жыцці калектыву.

Канцэрты аркестр вельмі многа. Неаднойчы быў у Магілёве, Гомелі, Мінску, Добрушы, Глуску, Крычане, Старых Да-

га і «Веснавія ка» П. Шырокава, «Ві Р. Пукета і «Беларускі дэжы танец» Д. Камі старадаўні рускі раманс «Стрэў вас» і «Беларускія І. Жыновіча. Кожны тв конвасца з сапраўдным стэрствам, патхнена. Аса поспехам карыстаюцца выкананні саліста ар Леаніда Чудана, які ў мясцовай школе выкам фізкультуры. Яго пр і багаты тэнар заўсёды сэршы слухачоў.

Шмат добрых трады калектыве, але, бадай, даўня і добрая — вых сапраўдных прыхільнік роднай музыкі, любві д рускага нацыянальнага цтва, навагі да народнаг дышый. На занятках пас праводзяцца гутаркі з «Развіццё музычнай ку Беларусі», «3 гісторыі ных музычных інструм «Вядучыя прафесійныя стравныя калектывы С праслухоўваюцца грамаз рэпертуару гэтых калек Большасць удзельнікаў ра з'яўлення слухачам версітэта культуры, які дзейні чае пры Асіповіцкім РДК. Вы хаваўчая работа дае добрыя вынікі. Дзеячы выхаванцаў аркестра скончылі ўжо музычныя ўстановы і цяпер працуюць выкладчыкамі музыкі, некаторыя сталі прафесійнымі музыкантамі. Цымбалістка Людміла Налівайка, дачка аднаго з ветэранаў калектыву, цяпер артыстка Дзяржаўнага народнага аркестра БССР імя І. Жыновіча, дыпламантка рэспубліканскага конкурсу прафесійных музыкантаў-выканаўцаў.

За вялікія творчыя дасягненні, канцэртную і выхавальную работу Асіповіцкаму цымбальнаму аркестру ў 1965 годзе было прысвоена ганаровае званне «народны».

Цяпер у калектыве 32 чалавекі. Любімай справе аддаюць свой вольны час рабочы-электрык Пётр Ядлоўскі, інструктар фізкультуры Уладзімір Хаміцэвіч, навучнікі Алена Жукавец,

Л. ПОВІКАВА, М. Агінскага, «Купалінка» І. Жыновіча, «Рускае інтэрмецца» У. Дзмітрыева, — расказвае кіраўнік аркестра Міхаіл Філатэў. — З гэтай праграмай абіраемся выступіць на ўсіх вёсках нашага раёна. Ужо распрацавалі графік пазездак па калгасах і саўгасах. Мяркуем з'ездзіць з канцэртамі за межы нашай рэспублікі. Пачалі збор мясцовага фальклору, знайшлі некалькі арыгінальных полек. Планаем зрабіць мясцовыя найгрышы для гармоніка ў суправаджэнні аркестра...

Жывуць у Асіповіцкім раёне працавітыя, таленавітыя людзі. Яны захоўваюць бацькоўскія традыцыі, усяляюць сваю зямлю чужоўшымі песнямі. І слухачы, з якім уздымам, захапленнем іграюць музыканты-аматары, разумеш, як багата талентамі наша родная, заўсёды павучая зямля.

В. ТРАМБІЦКАЯ.

стаўся без рэжысёра, творчае жыццё калектыву спынілася. І вось — прэм'ера, якую самі артысты назвалі другім нараджэннем.

Камедыя А. Кузнецова і Г. Штайна «Жанаты жаніх», пастаўленая В. Іудніным, атрымалася ўдалай. Іх, артыстаў, занятых у спектаклі, — 9 чалавек. Сур'ёзных, удумлівых, адданных тэатру.

Людміла Сцеplin потым прызнавалася, што літаральна адважала сваю ролю — так ёй хацелася сыграць Стунашыну. Сярод удзельнікаў спектакля толькі Маша Батура і Уладзімір Шыла — навічкі, астатнія — ветэраны тэатра. Аднымі словамі, народны тэатр зноў працуе, жыве.

Наперадзе ў артыстаў шмат работы, у іх ёсць задума: сыграць спектакль аб сучаснай моладзі, яе праблемах. Будзем з неадзінным чанцаў новай сустрэчы.

А. ПРЫЛІШЧ.
Старадарожскі раён.

З МАРАЙ АБ КАЗЦЫ

...Прыгледзьцеся да твараў дзяцей у час цырновага прадстаўлення. Захапленне, радасць, здзіўленне — уся гама пачуццяў! Дзеці любяць цырк, таму што вераць у чуда.

Так або прыкладна так думалася, калі назіраў я рэпетыцыі цырновага калектыву Маладзечанскага Дома культуры чыгуначнікаў. Гэтую ж думку пацвердзіў і кіраўнік цыркавой студыі П. Чырнот.

— Дзеці па-сапраўднаму захапіліся цыркам, многія надзеяна разбіраюцца ў яго тоннасцях, не прапускаюць ніводнай праграмы ў сталічным цырку, ніводнай тэлевізійнай перадачы пра цырк, — расказвае Платон Рыгоравіч. — Заўсёды прыемна даведацца, што той або іншы з тваіх былых выхаванцаў стаў прафесійным артыстам. Але не гэта, вядома, з'яўляецца нашай мэтай. Галоўнае — выхаваць у людзей любоў да прыгожага, да мастацтва, а цырк — гэта сапраўднае мастацтва, навучыць іх дамагацца пастаўленай мэты. А. Палуянаў — машыніст ламаматыўнага дэпо станцыі Маладзечна, адзін з лепшых нашых жанглеру. Ды хі-

ба майстэрства прыйшло да яго адразу? Колькі вечароў Анатоль правёў у студыі, рэпетыруючы, паўтарючы тысячы разоў адзін і той жа трук.

Бываюць дні, калі на рэпетыцыю збіраюцца амаль усе — п'яццадзят чалавек. І тады ў прасторым пампшанні новага Дома культуры — цесна. Мільгаюць фігуры акрабатаў, разгойдаюцца ў паветры лонжы і тросы паветраных гімнастаў, лётаюць з рук у рукі кольцы і булавы жанглеру... Хтосьці стаіць на руках, хтосьці вучыцца ездзіць на аднаколавым веласіпедзе-манатцыкле, хтосьці ў шалёным тэмпе круціць салыта. Ва ўсім гэтым калейдаскопе вы не адразу заўважыце невысанага, па-спартыўнаму падцягнутага чалавек, які, здаецца, паспявае адначасова пабыць у некалькіх месцах. Вось ён сказаў штосьці жанглерам, падтрымаў юную гімнастку, якая не ўтрымалася ў моцыну... Гэта Платон Рыгоравіч Чырнот — кіраўнік, арганізатар і душа калектыву. Жывы, рухавы, адной сваёй прысутнасцю ён уносіць у будзённасць рэпетыцыі той неабходны зарад святлонасці, у якім тан маюць патрэ-

бу маладыя самадзейныя артысты. Зрабіць звычайную трэніроўку цікавай, асвятліць аднастайнасць рэпетыцыі фантазіяй — такое пад сілу толькі добраму педагогу. Платон Рыгоравіч валодае гэтым талентам. Вось чаму да яго так ахвотна ідуць і дарослыя, і дзеці.

Цыркавой студыі Маладзечанскага Дома культуры чыгуначнікаў пайшоў шосты год. За гэты час самадзейныя артысты далі не адно прадстаў-

ленне і на Маладзечанскім вузле, і на лінейных станцыях. Частыя госці іны і ў Мінску. Прывозілі граматы з абласных і рэспубліканскіх аглядаў мастацкай самадзейнасці. Па-рознаму складзецца лёс артыстаў студыі: ёсць сярод іх і студэнты, і чыгуначнікі, і рабочыя. Але вера ў прыгожае, вера ў мару і чуда, які называецца цыркам, застаецца з імі на ўсё жыццё.

А. РОСІН.

не было прасцей. Кліка дай, вяззі яго, першага ятага по-лы Лаба-

забраць Аднойчы ам нехта ку, палі-

ўсёй вёс-лоў далі.

Мішка? елі іг-

жа запамінай добра, як гіраваць тым трактарам.

— Мо паехалі, Матруна, разам? Будзеш падказваць, як запамінаць, — жартаваў Яўхім, але заклапочанасць не сыходзіла з твару.

Цэлую зіму вучыўся Яўхім Савошка ў Муляраўскай МТС. Вярнуўся ў Ляскавічы на трактары.

Першы трактар у калгасе! Уся вёска збеглася паглядзець на дзіва. Адных цікавілі вялізныя колы са «шпорамі», другіх — руль і жалезнае сядзенне з дзіркамі. Мішку, сына першага трактарыста, цікавасць разбірала, як гэтае жалезнае само можа рухацца.

Мішка быў шчаслівейшы з усёй вясковай дзятвы. Усіх астатніх бацька мог толькі пакатаць. А Мішка мог падлабу-

тэхніку, ваяваў, быў у палоне.

Пасля вайны трыццаць гадоў яшчэ нязменна працаваў на трактары Мішкаў бацька. На ім зарабіў пенсію, дачакаўся старасці. Лічы, на ім і памёр. Як салдат, на баявым пасту.

Сваю «трактарысцкую жыццёвую», як эстафету, перадаў двум сынам — Міхайлу і Анатолю. Навучыў іх любіць машыны. Бацькаву навуку панеслі хлопцы па сваіх нялёгкіх жыццёвых пуцявінах...

Міша паправіў гальштук — нешта прышлася ў горле. Не прывык насіць гэты ўбор. Палез у кішэню па «Прыму».

— На, маіх закуры, — прапанаваў сват Віктар.

— Ай, не. Да сваіх прывык, — адмовіўся Міша.

— Ды не хвалойся ты ўжо так, — сучышаў яго сват. — Хочаш ці не, а дачку тваю Ленку прап'ем сагоння.

— Напалохаў! Яшчэ адна ёсць. Хоць зараз гатова да выдання.

Вяселле гуло, роілася. Вёсці роі тут ужо мала хто мог. Але бацькі маладых былі на асабліва пачцівым улку ва ўсяго падхмялялага застоля. Мішу і курнуць толкам не дадуць. О, нехта шукае зноў!

— Дзе Савошка?

— Я тут, — адгукнуўся Міша і пачаў тушыць цыгарэту.

— Ідзі, там маці маладога хоча з табой пагаварыць.

«Маці маладога...» Гэтая ж маці такая па ўзросту, як і ён. А з словам «маці» яму прыгадалася тая, да болю родная і такая ўжо далёкая.

...Найбольш запаміналася мама ў вайну, калі Мішка быў яе «гаспадарыкам». Яна, як квактуха, аберагала сваіх дзетак. Восенню 1941 года ў Мішы і Ані з'явіўся яшчэ брацік Толя.

Найбольш памятае Міша Савошка два балючыя выпадкі.

Па Ляскавічах пранеслася чутка: забіраюць у Германію. А ўхуткасі і да Савошкаў завітаў немец.

— Матка, збірайся!

Сеў на прызубу і пачаў іграць на губным гармоніку: «Вольга, Вольга, мутэр майн...»

— Хутка, хутка, матка! — падганяў немец.

— Зараз, зараз, паночак, — адгукналася маці з хаты.

А сама хуценька апрапула дзяцей і праз акно, на другі бок хаты, павыкідвала іх. Мішку наказала, каб паўзлі па бульбоўніку да лесу, а там — да дзядулі.

Падыйшла Матруна да акна. Немец спакойна спявае пра «Вольгу». Была ні была: кінулася і яна ўслед за дзецьмі. Такіх смельчакоў, як яна, аказалася не вельмі шмат. Сабраліся яны ў лесе, зрабілі курані. Ды неўзабаве лясное паселішча лескавічан знайшлі паліцаі і немцы. Баб з дзецьмі прывезлі ў Набду. Пайшлі чуткі: расстраляюць.

Выручыў дзядуля Піліп. Ён быў фельдфебелем у час першай імперыялістычнай і ведаў, на якую «вудачку лавіць германца». Схадзіў ва ўправу, аднёс туды два гарцы самагонкі, палову янрука.

Міша добра помніць: адчыняюцца дзверы ў хляве, дзе яны сядзелі, — стаіць дзядуля з бародай. Паліцай крычыць:

— Матруна Савошка з дзецьмі — на расстрэл!

Гэта ён так пажартаваў.

Уладзімір ЛІПСКІ

НАРЫС

ймоўная

шка ру-

мінай»,

пажар-

таваў

у тым

дэ-таль.

Хутка

ён ужо

ведаў,

што ад

маг-

нета

атрым-

ліваецца

іскра,

што ў

радыя-

тар

трэба

заліваць

ваду.

А вось

карбю-

ратар

— гэта

тое, ад

чаго

пачынае

рухацца

трактар.

нічым адметным не вылучалася даваеннае жыццё Мішкі Савошкі. Пасвіў гусей, свінней, купаўся ў старыцы Прыпяці. Яму вельмі карцела навучыцца, як бацька, ездзіць на «ХТЗ». Але гэта была пакуль нязбытная мара.

— Трактарысцкая жыццёвая, — прыгадвае цётка Алёна, — дзень і ноч мурзатым хадзіць. Яўхім наш прыклэпаў з поля, каб падрамаць якую гадзіну ў цяпле. А то, бывала, і ля трактара начлежнічаў. Гэта ж не тое, што цяперака. Ездзіць на трактарах, як на таксі. Падгоніць каторы пад хату, паставіць. Трактар бухае гадзіну-другую, а трактарыст п'е ды закусвае. Каб яны ўжо смалы напіліся... А тады ж Яўхімка наш на трактары толькі па полю ездзіў. Салярку эканоміў. Колькі зямелькі перавярнуў...

Увесь Петрыкаўскі раён аб'ездзіў на «ХТЗ» Яўхім Савошка. Араў у Рубчах, Мазыры, Брыньве, Боклані, Вушалаве, Макарычах... Па месяцу, бывала, не бываў дома. Прывязе заробак, перапедае сям'ю і — зноў у поле.

«Перапынкам» для трактарыста стала вайна. Эвакуіраваў у тыл эмтэсаўскую

тэхніку, ваяваў, быў у палоне.

Пасля вайны трыццаць гадоў яшчэ нязменна працаваў на трактары Мішкаў бацька.

На ім зарабіў пенсію, дачакаўся старасці. Лічы, на ім і памёр. Як салдат, на баявым пасту.

Сваю «трактарысцкую жыццёвую», як эстафету, перадаў двум сынам — Міхайлу і Анатолю.

Навучыў іх любіць машыны. Бацькаву навуку панеслі хлопцы па сваіх нялёгкіх жыццёвых пуцявінах...

Міша паправіў гальштук — нешта прышлася ў горле. Не прывык насіць гэты ўбор. Палез у кішэню па «Прыму».

— На, маіх закуры, — прапанаваў сват Віктар.

— Ай, не. Да сваіх прывык, — адмовіўся Міша.

— Ды не хвалойся ты ўжо так, — сучышаў яго сват. — Хочаш ці не, а дачку тваю Ленку прап'ем сагоння.

— Напалохаў! Яшчэ адна ёсць. Хоць зараз гатова да выдання.

Вяселле гуло, роілася. Вёсці роі тут ужо мала хто мог. Але бацькі маладых былі на асабліва пачцівым улку ва ўсяго падхмялялага застоля.

Мішу і курнуць толкам не дадуць. О, нехта шукае зноў!

...у ляскавічах разнеслася навіна: у гарманіста Хведара з'явіўся сапернік — Лабадзішын Мішка. (Лабада — вясковая мянушка Савошкаў. А гісторыя яе такая: у часе беларускай акупацыі Яўхім Савошка быў сувязным у нашых і меў клічку «Лабада». З тае пары жонка яго — «Лабадзіха», а дзеці — «лабадзяныты»). Неўзабаве ў хату да Савошкаў завітала цэлая дзявочая дэлегацыя.

— Мішачка, пайграй нам танцы, га? — пачалі ўмольваць яны новага гарманіста.

Угаманілі хутка. Скінуў Мішка ланці, абуў мацярковыя боцікі, ускінуў хромку на плячо і пайшоў на вечарынку.

Пад раніцу, стомленая і сойнага, прывялі яго хлопцы дамоў. Адзін з іх трымаў цэлае рэшата як.

— Во, цётка Матруна, заробак вашага сына. Танцоры папрыносілі. Не бойцеся, я сам правяраў. Паставіў ля ўваходу вядро з вадой. Чые яйкі ўсплывалі, таго не пускалі на танцы, — тлумачыў Яўхім Браім.

— Ой, дзякуй табе, Яўхімка! Але ж стаміўся мой музыкашкік, — вохкала маці.

...у ляскавічах разнеслася навіна: у гарманіста Хведара з'явіўся сапернік — Лабадзішын Мішка.

Гараджане расступіліся і дзіваліся, як скакала ў крузе незвычайная пара — цётка з пляменнікам. Усе ведалі, што пляменнік той, Міша Савошка, аддае ўжо замуж сваю дачку. А колькі ж тады гадоў цётцы Кацярыне? Сама яна прызналася, што нават чорт зблытаўся ў падліках: шэсцьдзесят з гакам.

Пасля полькі, трохі расчыранелую, перадаў Міша цётку Кацярыну ў жаночы гурт. Яна і там вельмі хутка знайшла сабе гаворку. А Мішу ўжо клікаў нехта з гасцей: «Дзе бацька маладой? Савошку не бачылі?...»

...Бацька маладой. Калі ж гэта сталася? Сам жа ўвесь час быў сынам свайго бацькі — Яўхіма Савошкі. Памяць захавала самы першы ўспамін пра нябожчыка.

— Яўхім! Савошка! Збірайся, досвіткам паедзем вучыцца на трактарыста.

— Добра, — згадзіўся Яўхім, як бы брыгадзір загадваў яму пайсці абучаць волкаў.

Маці збірала ў дарогу торбу і ўсё прыгаворвала:

— Ты ж, Яўхімачка, панятлівы. Хоць

Хата старога князя нічым асаблівым у селішчы не вылучалася. Была яна, праўда, большшая за іншыя, больш прасторная, але збудаваная як усе — са звычайных бярнаў, усярэдзіне абстаўлена грувасткай мэбляю, адно што па сценах упрыгожаная разьбой.

Князь, чакаючы сына, сядзеў у сваім шырокім драўляным крэсле, сцяна, да якой яно было прыстаўлена, таксама з густам аздоблена разьбярком. Князь заўсёды займаў гэтае месца, калі прымаў вестуноў, раздаваў узнагароды ці чыніў суд, або калі раіўся са старэйшчынамі. Гэта быў рослы хударлявы чалавек з крыху запалымі ад гадоў вачыма. Адразу з парога Баян адзначыў для сябе, што бацька ў княжацкай мантыі з чырвоным поясам — адзнакамі сваёй улады. Гэта як бы папярэджвала, што размова, як у бацькі з сынам, не будзе.

— Сыне, ці праўда, што ты ў сваім доме даў прытулак жанчыне з племені нашых ворагаў? — спытаў стары князь.

— Не, няпраўда гэта, вялікі князь, — адказаў спакойна і ўпэўнена Баян. — Гэта людскія плёткі.

Стары князь спакхмурнеў.

— Плёткі кажаш, Баяне? Ужо многія бачылі яе,

ты, мабыць, і не ведаеш пра тое... І людзі кажуць, яна выглядае як візантыйка з самага багатага роду. Што скажаш на гэта?

— Няпраўда, — з ранейшай упэўненасцю адказаў Баян. — Якая яна візантыйка, калі і слова па-візантыйску не ведае?

— Дык хто ж яна тады? З якой краіны прыйшла? — Яна не з краіны прыйшла, вялікі князь... Яна з часу прыйшла да мяне...

— Гаворыш аб-што, сыноч. З якога часу яна прыйшла, кажаш? Ёсць адзін толькі час — той, у якім мы жывём...

— Яна прыйшла з часу, які яшчэ наперадзе.

— Сыноч, не можа быць сапраўдным тое, чаго яшчэ не было. Нельга ўпавяць казулю, што яшчэ не нарадзілася... Падумаў сам, хіба магчыма такое? Баян разгублена маўчаў.

— Вось бачыш, — працягваў павучальна князь. — Яна цябе ашуквае, сыне... І не звычайная гэта жанчына... а вядзьмарка ў вобразе жанчыны.

Насуплены твар Баяна раптам засвяціўся шчаслівай, радаснай усмешкай.

— Вялікі князь, хто б яна ні была, але толькі не вядзьмарка. Яна вельмі прыгожая. У ле сэрцы не-

ФАНТАСТЫКА, ПРЫГОДЫ

Павел ВЕЖЫНАЎ

ВЫШЭЙ ЗА УСЁ!

НАВУКОВА-ФАНТАСТЫЧНАЯ АПОВЕСЦЬ
(Працяг. Пачатак у №№ 10—14, 16—17).

Іна была вырашыла развітацца з Ваянам і вярнуцца ў свой час, але нечакана для самой сябе засталася ў старажытным свеце. Яна ўпотаі назірае за жыццём людзей у паселішчы, слухае Ваянава казні, не падвараючы, што ў племені ўжо ведаюць пра яе. Аднойчы ў хатіну Ваяна з'явіўся пасланец: стары князь загадваў сыну неадкладна прыйсці да яго.

Усе, хто быў у хляве, загаласілі. Пачалі развітвацца. Мішка, Аня, Толя ўчапіліся за мацерыну спадніцу. Так, абчэпленая дзецьмі, Матруна і выйшла на свет.

Перапалоханы да смерці, Мішка ачомаўся толькі ў дзядулевым ложку.

А другі выпадак — трагічны.

Было лета 1944 года. Да Ляскавіч дакацілася радасная хваля вызвалення. Ускочыла Матруна ў хату:

— Дзетачкі, роднёнькія, — нашы Ідуць!

Выбухі набліжаліся. Немцы адступалі, падпальвалі хаты. Маці з імі, дзецьмі, пачавала ў барознах.

Досвіткам вярнуліся да свае хаты. Печ развалена снарадам. Матруна папрасіла ў суседкі Параскі пусціць на печ дзяцей. А сама з Нінай Бараніч пабегла сустракаць сваіх. Падбеглі да маста праз канаву і... нарваліся на нямецкую міну. Грымнуў выбух: абедзвюх на кавалкі...

Параска ўскочыла ў сваю хату, загаласіла:

— Мішачка! Дзетачкі, нямашака болей вашай мамачкі!..

Два гады дзеці Савошкаў жылі адны. Мішка тады ўжо сапраўды быў гаспадаром у сям'і.

Цётка Аляксейка сядзіць на печы. У валёнках, перавязаная хусткамі. Прыгадвае тую часіну і плача горкімі слязьмі.

А вярнуўся бацька — задумаў жаніцца. Запрэглі пару коней. Мішка быў за возчыка. Бацька — пасажырам. Паехалі ў сваты да Марылі Коўш. Пачаставаліся там. Пагрузілі на санкі прыданае ды я прывезлі ў сваю хату мачаху...

Толік, брат, лічыць, што мачаху ён зведзе адзін. Міша, ухуткасі паляя вяртання бацькі, завербаваўся і паехаў у ФЗН аж у Магнітагорск. Аня таксама пакінула хату і пайшла на свой хлеб. А бацька суткамі працаваў у полі: з ранняй вясны да позняй восені. Зімой — на рамонце ў Муляраўцы.

Толік тым часам жыў з мачахай, у якой былі яшчэ дзве свае дачкі.

Адзінай уцехай для яго былі пісьмы ад Мішы. Старэйшы брат заўсёды прысылаў у канверце рубель. О, гэта было цэлае багацце! Можна было збегаць у краму і купіць цукерак, новенькіх сшыткаў, алоўкаў.

У хаце ўдасцалъ усяго было. Але ўсё пад замком, пад пільным наглядом мачахі.

Аднойчы ляжаў Толік на печы, на каюпках. У вокны заглядвала шэрая восенская раніца. Нудотай і невыказнай крыўдай поўнілася сэрца Толіка. Скопчыў шэсць класаў, працаваў прычэпчыкам у бацькі. Што далей. Трэба, як і Мішка і Аня, ляцець у свет.

Ля печы бразгацела вёдрамі мачаха. Маўкліва, зацята рыхтавала поўла цяляці, замешвала свінням. Як толькі выйшла з хаты, Толік скокнуў з печы, апрагнуў яе целаграўку, утыркнуў ногі ў парваныя чобаты і выскачыў на вуліцу.

Зямля ўзялася крохкім ладком. Ён шапацеў пад чобатамі і падганяў Толіка, нібыта за ім была пагоня. Ужо ў лесе сцішыў хаду. Паазіраўся наўкол, супакоіўся. Пакешкаўся ў кішнях целаграўкі і, як апечаную жыгучкай, выхпаіў руку. У кішэні ляжалі грошы — ажно паўтысячы.

Такога скарбу Толік ні разу не трымаў у руках. Значыць, — уперад! Юны пада-

рожнік пакіраваў на станцыю Капцэвічы.

На дрызіне Толік даехаў да Калінкавіч. Набыў там галёшы, усцягнуў іх на чобаты. Купіў буханку хлеба і ўволю наеўся. Сеў на цягнік і паехаў шукаць краіну Цаліну. Так ён апынуўся ў Акмолінскай вобласці.

«У людзях» Анатоль Савошка атрымаў пашпарт, набыў спецыяльнасць механізатара, уступіў у партыю.

Паматаўшыся па свету, Анатоль Савошка прывёз сваю сям'ю на аседлае жыхарства ў Петрыкаў. Працуе экскаватаршчыкам у «Сельгастэхніцы». Наведвае асірацелую цяпер ужо мачаху. З вялікай радасцю і асалодай чакае сустрач з любімымі братамі Мішкам. На вяселле ехаў, як на вялікае свята...

...Тая вясна амаль самая памятная ў жыцці Мішы Савошкі.

Дэмабілізаваўшыся з арміі, Міша прыехаў у Мінск наведаць цётку Алену. Цётка працавала кандуктарам у трамваі. Абвазіла Мішу па ўсяму гораду, угаманіла астаца.

— У нас столькі работы! Што ты будзеш марнець у тых Ляскавічах?

Хацелася прычэць цётцы: хіба ж бацька яго марнеў там? Паважаны чалавек на ўвесь раён! Узнагародамі высокімі адзначаны. Але ж карцела пайсці далей бацькі. Заманіла яго сталіца...

Міша паслухаўся цётку і паехаў на завод, дзе робяць трактары.

Намесніку начальніка эксперыментальнага цэха Якаву Анісімавічу Каваленку, да якога навабранец быў пасланы на субясядаванне, Міша Савошка вельмі спадабаўся.

— Дык, гаворыш, бацька твой першы трактарыст у раёне? — паўтарыў Якаў Анісімавіч і папытаўся: — А сам што мбжаш?

— Ну што, ведаю і люблю трактар з дзяцінства. Адзін час працаваў з бацькам у адной трактарнай брыгадзе. У арміі танкістам быў.

— Ну! Я ж таксама былі танкіст, — узрадаваўся Якаў Анісімавіч.

Словам, стаў Савошка выпрабавальнікам трактароў на Мінскім трактарным заводзе.

У першую ж змену старшы майстар Гарбузаў завёў Мішу ў кладоўку і пазнаёміў:

— Гэта наша кладоўшчыца Ліля Янушэўская.

— Вельмі прыемна, — адказаў Міша і пачівва падняў шапку.

— Прыемна будзе тады, калі вы да мяне будзеце рэдка заходзіць, — сур'ёзна адказала Ліля. Яна ж ведала: чым лепшы трактарыст, тым радзей ён прыбгае па запчасткі.

— А калі я кожны дзень буду заходзіць? — не зразумеў кладоўшчыцу і зблазнаваў Савошка.

— Паспрабуйце. Толькі ці надоўга хоць вас? — тым жа сур'ёзным тонам адказала Ліля.

Праз тыдзень выпрабавальнік Савошка вырашыў выпрабаваць адносіны з кладоўшчыцай і запрасіў яе ў кіно. Не адмовілася. Праз два месяцы прапанаваў падарыць заяву ў загс. Вызначылі дзень і час сустрач.

Чакала, чакала Ліля свайго парачонага, а яго няма і няма. Крыўдна і сорамна перад гаспадыняй кватэры: куртку, туфлі пазычыла, а выходзіць, не спатрабяцца.

Раптам прыбгае Міша. У бунцаце, мурзаты, прама з работы:

— Ка-тэрмінов Зацяля Умяшала Ліля:

— Пап-пец, пад-

— Мыі сказала:

Памыў што былі ліся за р Кальвары Распісе Зайшлі д лялі вясе

Неўзаб і Лена. Я біраў з р ка тракт разам, я ка ад до пых стан «Беларус

— Шаі грывеў і Працягв: Хто пад

Вяселі паліся п лухваў і

— Абс камі пас шыў: ня бацька з вошка.

Міша ўсмешка піняжак, лысіне.

— Гаі Што б х жылі-рад суседзьяў шчасліва на работ ахвотна звярнуўс Вяселі

...Перш рыста-вы кі была зінскага ваў цэл МТЗ.

І вось прыраді Савошка. Разабрацца з «ЧП» прыехаў сам Дронг — галоўны канструктар за- вода. Гэта быў вельмі паважаны чала- век. Усе ведалі, што ён удзельнічаў у канструяванні першынца савецкага трактарабудавання — «СТЗ-ПАЦ», ат- рымаў Дзяржаўную прэмію.

— Што здарылася? Як гэта было? — пачаў ён дапытывацца ў начальніка ат- рада Шабады.

— Ды ведаеце... Як вам сказаць...

— Мне трэба сказаць усю праўду, — настойваў Дронг.

— Тады я скажу, — праціснуўся ўпер- ад Міша Савошка. — Працаваў позна.

Вяртаўся на базу на чацвёртай хуткасці. Раптам — бац! — уляцеў у яму. Кажуць, у ваіну там хлеб хавалі... Моцны удар атрымаўся. Але не думаў, што брус паляціць. Памятаеце, як выпрабав- валі, якое поле было — купіна на купі- не, ямы, пні... Ледзь утрымліваўся. Га- товы быў выскачыць з рулём... А тут адна ямка і — паляцеў брус. Значыць, у канструкцыі справа...

Усе напалі на Савошку: як ён мог

Савошка, але ад цёткі так проста нель- га было адмагнуцца.

— Ты, Міша, не блазнуў, — сказаў на- чальнік выпрабавальнай станцыі Вячас- лаў Георгіевіч Кіслякоў і растлумачыў цётцы Кацярыне: — Нядаўна Міша стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР... Дзесяць чалавек адзначаны такім зван- нем. Новы ўніверсальны трактар прыду- малі — «МТЗ-80». На ім можна што хочаш рабіць: араць, сеяць, касіць, вець... Можна прыладкоўваць да яго 270 назваў прычэпных і навясных прылад... Восем- дзесят конскіх сіл... Аўтаматычная бла- кіроўка задніх колаў... Кандыцыянер у кабіне...

Цётка Кацярына, адчувалася, ужо не слухала тлумачэнні Мішавага начальні- ка. Яна задумалася пра нешта сваё. А ўслых сказала:

— А наш жа Яўхімка на нейкім злом- ку ўсё жыццёйка праездзіў. Дзень пра- цуе, дзень рамантуе. От, мой Мішачка, як бы татка твой з мамкай парадавалі- ся за цябе. Дай жа хоць я цябе паца- лую...

зямная дабрата. Пры ёй нават вераб'я нельга за- біць... Хіба такая жанчына можа быць вядзьмеркай?

— Сыне, яна прыкідаеца, каб зачараваць цябе. Беяні адмоўна пакруціў галавой.

— Вялікі князь, — загаварыў ён пераканальна, — ты стары і мудры. Ты ўмееш распазнаваць дабро і зло. Скажы, ці бачыў ты хоць раз жывую вядзьмер- ку?

— Папраўдзе, сыне, не бачыў я іх і, пэўна, убачыць не даведзецца. Гэта выдумкі старых бабуль і дурных жанчын.

— Ну вось, бачыш...

— Ты сам мне раскажы. Я хачу ад цябе самога пачуць праўду, а не ад людзей. На тое цябе і паклі- каў.

— Я ўсё скажаў, вялікі князь. Можна, я не ўсё ра- зуменю. Можна, яна з'явілася з царства Перуна... Каб прынесці людзям дабро і шчасце... Гэта відаць не ле словах і справах. Яна быццам незямля.

— Не падобна, што яна святая, — заўважыў ста- ры князь. — Каб было так, яна прыйшла б да лю- дзей, у селішча, а не хавалася б у цябе. Не нябес- няя гэта справа, сыноч, гэта звычайная жаночая справа.

— Яна хацела прыйсці туды, — уздыхнуў Баян, — але я сам не пусціў яе.

— Не ведаю, — паціснуў плячыма стары князь. — Хто б ні была гэтая дзяўчына, што жыве ў цябе, — яна нам чужая. Ні ў кога няма жонкі з іншага часу. Не павінна быць і ў цябе. Ты павінен быць лепшым за іншых, больш сціплым.

— Вялікі князь, я прывяду яе сюды, ты пабачыш яе... Яна хоць дзяўчына, але разумная, бы мудрэц. Ты сам убачыш, якая яна...

— Не, сыне, прыводзіць не трэба.

— Чаму?

— Не хачу, каб мне ў сэрца пранікла жаласлі- вецца. Не хачу, каб розум мой раздвойваўся. А ты падумаі.

— Добра, тата, я падумаю.

Стары князь горка ўсміхнуўся. Хто-хто, а ён ведаў свайго сына. Ведаў яго маладое сэрца. Не вельмі задумаецца ён. Да яго прыйшло каханне і, можа, са- праўды, — з царства ценяў, з уладанняў Перуна. І не адступіцца яно, пакуль не возьме крывавай ах- вяры. Але крыў божа, хоць бы не стаў ахвярай яго сын. Застаўся ж апошні. Трох маладых княжычаў за- гінулі на полі бітвы. Але яны да канца былі адде-

нымі свайму народу. А што станецца з Баянам? Са- мы прыгожы з усіх чатырох, самы разумны.

Малады князь пакланіўся і выйшаў. Пакуль ён га- варыў з бацькам, на двары сабраўся натоўп. Баян акінуў вачыма людзей. У большасці гэта былі жан- чыны, але сярод іх убачыў і маладых мужчын, ра- веспікаў і сяброў дзяцінства. Але ніхто не прывітаў- ся, ніхто нават не кінуў яму.

Ніхто не збянтэжыўся, ніхто пад яго позіркам не апусціў вачэй.

Тады ён, сын старога князя, бесклапотна ўсміхнуў- ся. Потым з горда ўзнятай галавой прайшоў паўз іх — высокі і стройны. Твары людзей спахмурнелі яшчэ больш.

Іна чакала яго дома, як і было загадана. Але, па- чуўшы яго крокі, выйшла насустрэч.

— Ну, што, вайны няма? — спытала яна ўстрыво- жана.

— Не, Іна. Але вайну могуць пачаць супраць нас з табой...

Працяг у наступным нумары.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выка- зае глыбокае спачуванне пісьменніку Міколу АРОЧКУ з выпадку смерці бацькі.

Рыгор ЛАЗУРКІН

ТАЙНА ТОГРАФАЎ

Вічы, знаёмячыся з бібліяй свайго даўняга сябруся Качулкі, я звярнуў на той дзіўны факт, што на кожнай яго кніжцы даравальны надпіс: «Да Міхасю Качулку ад Мі...»

— Слухай, дружа, — спытаўся ўладальніка бібліятэкі, — та тебе падпісвае кнігі? Та, я не ведаю ці аднаго знаёмага з прозвішчам «Д».

— Ты не, гэта не прозвішча! Смяюся Міхась, сеўданім? Не псеўданім.

— У, дык тады гітара «Д», проста азначае, што табе падарыў нейкі чалавек.

— Зноў не адгадаў. Ём больш цікава. Ада мне, калі ласка, тайну загадкавага Міхася Д.

— Пачынь, цікавіся, хто падпісвае кнігі? — усё сміхаючыся спытаў Міхась. — Што ж, адкрываю сабе і падпісваю іх сам сабе! І гэта таму, што даўно ці: падпісаную кнігу і знаёмыя менш настойліва ўзяць пачытаць. І возьмуць, дык хоць нейкі шмат, што яна верда цябе назад.

Паўло ГЛАЗАВЫ

КУЛЬТПАХОД

Апраналіся салдаты,
Нібы на парад.
Перад строем выступае
Малады камбат:
— Цяжка будзе, вельмі цяжка,
Знаю, хлопцы, сам,
Што напружыць усю волю
Давядзецца вам.
Ды нішто спыніць не зможа
Нашага байца —
Дасядзець нам даўдзецца
П'есу да канца...

Пераклад з украінскай
М. ПІРАНОВІЧ.

МІНІЯЦЮРЫ

Піла шаптала Дубу:
— Любы...
І грызла,
Аж ламала зубы.

●
Выхавальніца мама
Сына выхавала — хама.

●
Шмат гадоў кнігарняй ён
загадаў,
А сам ніколі ў кнігу не
заглядаў.

●
Была б у Сілы сіла,
Калі б не піў «чарніла».

●
Да слабе забраў зяць цёшчу
З мэтай, каб пашырыць
плошчу.
В. БАРОДЗІЧ.

У ПРОФІЛЬ І АНФАС

Сяброўскія шаржы В. ТКАЧУКА.

Мастак І. ДЗМУХАЙЛА.

Мастак Г. ЛОЙКА.

Мастак Ф. ЖУРАУЛЕУ.

АУТАШАРКІ.

і конкурс. Там на першы план у разьбе выступаў жывот, куле жывот быў вельмі выразны, з напружанай мускулі-нанцэнтрацыяй волі, упартасцю, зацятасцю, рашучай не-васцю, быў сталёвы, нават трантар мог па ім ездзіць.

— І нічога нельга даверыць, інспектар Гоздзін! — грымеў аддзела, і мяне яшчэ папомніце, налега Гоздзін! — нерваваўся кіраўнік аддзялення.

У той самы дзень, у сталойцы, кіраўнік аддзела і кіраўнік аддзялення сядзелі за адным сталінам з дырэктарам прадпрыемства. Жуючы ялавічыну, кіраўнік аддзела гаварыў:

— Той Гоздзін — нічымнасць!

Кіраўнік аддзялення яшчэ вў суп.
— Вы маеце рацыю, гэта недарэна, — лыжка павісла над талеркай, — я казаў яму — у рэцэнзіі падірэсліць выраз ног, сілу, што выпулена ў тых нагах, разумееце, а гэты ідыёт піша пра жывот.

Дырэнтар прадпрыемства небяспечна папярхнуўся.
— Так, ногі зусім выпалі, — вымавіў кіраўнік аддзела. — Яму гаварылі таксама пра галаву, яна ўражае. Напружанасць, мускулістасць... пра гэта ён павінен быў напісаць. Прасіў жа яго, разумееце — таякая ўпартасць, зацятасць... А ён — жывот!..

Дырэнтар прадпрыемства бразнуў на стол відэлец.

— А ў тым яго жываце вы сапраўды нічога не бачыце? — спытаў ён, надзьмуўшыся.

— Ну, як сказаць, хіба... — сумеўся кіраўнік аддзела.

— Нельга так, налега, Гоздзін — гэта толькі Гоздзін, але ў тым яго жываце усё-такі штосьці ёсць.

Кіраўнік аддзялення вельмі міла усміхнуўся:

— Ёсць крыху налятых мускулаў... Ёсць трохі напружанасці.
— Нішто сабе трохі, налега! — фыркнуў дырэктар. — Так «трохі», што жывот наляты, як струна!

— Калі добра прыгледзецца, то сапраўды наляты так, што спура гатова доннуць.

— Ну, а няўжо няма ў ім рашучай упартасці?

— Ёсць, мабыць, пане дырэктар, — паспешліва адказаў кіраўнік аддзела. — Здаецца нават, што ёсць у ім нейкая непадатлівасць і... канцэнтрацыя.

— Вы перахапілі маю думку. Мне думаецца, што Гоздзін нават з тым трантарам не перабольшыў.

— Сапраўды! Калі добра прыгледзецца, то, здаецца, што і тани мог бы...
— Ну, вось, бачыце, панове! — павесіў дырэктар. — Мушу вам прызнацца, вядома, па сакрэту, што тая думка пра жывот — мая!.

Праз пару дзён старшы інспектар Гоздзін атрымаў вялікую грашовую ўзнагароду. Абодва кіраўнікі радаваліся яго вялікім заслугам у распаўсюджванні культуры.

Пераклад з польскай І. КУДРАЎЦАУ.

ЖЫВОТ

Старшага інспектара Гоздзіна выклікалі да кіраўніка аддзела. Кіраўнік аддзела выклаў справу проста:

— Калега ведае, што ў аб'яўленым намі конкурсе па разьбе першага ўзнагарода прысуджана майстру Глінку?
— Так, пане кіраўнік.

— Добра, калега. Справа ў тым, што пра гэта трэба напісаць цёплы артыкул і паказаць, што нас у тым творы ўразіла. А ведаеце, што нас уразіла?

— Так, пане кіраўнік, хіба...
— Не хіба, Гоздзін. Вядома, што уразіла нас галава. Засяроджаны выраз, канцэнтрацыя волі, напружаны мускулісты твар, упартасць, зацятасць, нязломнасць.

— Іменна так я кацеў сказаць, пане кіраўнік, іменна так.
— Ну, я рады, прашу пра гэта напісаць і даць у «Паведамленні».

Праз дзве гадзіны старшага інспектара Гоздзіна выклікалі да кіраўніка аддзялення. Кіраўнік выклаў справу проста:

— Калега ведае, што ў аб'яўленым намі конкурсе па разьбе першага ўзнагарода прысуджана майстру Глінку?
— Так, пане кіраўнік.

— Трэба пра гэта напісаць цёплы артыкул і паказаць, што нас у тым творы ўразіла. А вы ведаеце, што нас уразіла?

— Так, пане кіраўнік, — галава...
— Гэта вы, Гоздзін, выдумалі. Якая там галава! У той разьбе уражаюць ногі. Ногі, Гоздзін! Ці бачылі вы калі-небудзь так па-стаўленыя ногі, з такой сілай, з такім выразам рашучасці, непадатлівасці? Тыпа на такіх нагах нават трантарам не зрушыш, то сталёвыя ногі! Зразумелі?

— Так, пане кіраўнік.
— Ну, дык прашу напісаць і даць у «Паведамленні» — трэба, каб цёпла.

Праз тыдзень узнік скандал. У «Паведамленнях» з'явіўся арты-

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і праваўлення Саюза пісатэлей БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦН КП Беларусі.

Індэкс 63856

AT 01132

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназначнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вывучэнчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Руканісцаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ [адназначны сакратар], Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.